

KIHARAKARVAISTEN NOUTAJIEN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMA 2013 - 2016

Kiharakarvaisten noutajien rotukohtainen jalostuksen tavoiteohjelma,
voimassaolokausi 2013-2016

Hyväksytty Kiharakerho ry:n vuosikokouksessa 23.7.2011

Hyväksytty Suomen Noutajakoira järjestön yleiskokouksessa 25.3.2012

Suomen Kennelliiton jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt 18.12.2012

SISÄLLYSLUETTELO

1	YHTEENVETO.....	3
2	RODUN TAUSTA.....	3
3	JÄRJESTÖORGANISAATIO JA KIHARAKERHON HISTORIA.....	5
4	RODUN NYKYTILANNE.....	5
4.1	Populaation rakenne ja jalostuspohja	5
4.2	Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet.....	11
4.2.1	Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun tarkoituksesta.....	12
4.2.2	Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	12
4.2.3	Käyttö- ja koeominaisuudet	13
4.2.4	Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen	19
4.2.5	Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista 19	
4.3	Terveys ja lisääntyminen.....	20
4.3.1	PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet.....	20
4.3.2	Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet	24
4.3.3	Yleisimmät kuolinsyyt.....	28
4.3.4	Lisääntyminen	28
4.3.5	Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet.....	29
4.3.6	Yhteenveto rodun keskeisimmistä hyvinvointi- ja terveysongelmista.....	29
4.4	Ulkomuoto	29
5	YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA 30	
6	JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	32
6.1	Jalostuksen tavoitteet.....	32
6.2	Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille.....	33
6.3	Rotujärjestön toimenpiteet	33
6.4	Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin.....	35
6.5	Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	36
7	LÄHTEET	39
8	LIITTEET	40

1 YHTEENVETO

Kiharakarvainen noutaja tulee säilyttää kauniina ja toimivana koirana. Rotu ei saa jakautua erillisiin käyttö- tai metsästys- ja näyttelylinjoihin vaan kauniin koiran on kyettävä toimimaan alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan pienriistan talteenottajana. Nykyäänkin se on erinomainen apulainen metsästäjälle, mutta yhä useammin rodun edustajat toimivat myös muunlaisina harrastuskoirina. Silti rodunomaisten käyttöominaisuuksien vaaliminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä ne tekevät kiharakarvaisesta noutajasta monipuolisen ja mukavan metsästys-, seura- ja harrastuskoiran.

Rodun populaatio on pieni niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin. Perinnöllisen vaihtelun säilymisestä tulee huolehtia käyttämällä koiria monipuolisesti jalostukseen. Yksittäisellä koiralla ei saa olla liian paljon jälkeläisiä. Pienen populaation vuoksi kansainvälisen yhteistyön tekeminen eri maiden kasvattajien ja rotujärjestöjen kesken on välttämätöntä.

Turkki on rodun silmiinpistävin tunnusmerkki. Kiharat ovat parhaimmillaan pieniä ja tiiviitä eikä koiralla saa olla paljaita kohtia karvapeitteessä. Vaikka kiharakarvainen on noutajista suurin, sen tulee olla tyylikäs. Jatkosakaan rotua ei saa jalostaa kohti äärityyppejä vaan sen tulee säilyä samankaltaisena kuin se on jo satoja vuosia ollut.

2 RODUN TAUSTA

Kiharakarvainen noutaja on yksi vanhimmista noutajaroduista, ellei jopa vanhin. Kiharakarvainen noutaja on vanhin rotu, jota on laajasti käytetty noutavana lintukoirana kotimaassaan Englannissa. Rotutyypiltään kiharakarvaista noutajaa muistuttavia koiria on ollut olemassa ainakin 400 vuotta ja on hyvin todennäköistä, että tämä St Johnin koira on englantilaisen vesikoiran (English Waterdog), irlanninvesispanielin ja villakoirankin takana.

Aluksi noutajarodut jaettiin karvatyyppin mukaan, eikä niitä ollut kuin kaksi: kihara ja aaltokarvainen. Sileäkarvainen noutaja on syntynyt aaltokarvaisesta noutajasta, ja niiden keltaisista pennuista kehittyi kultainennoutaja. Alun perin kiharakarvaiset noutajat toimivat varsinkin riistanhoitajien koirina.

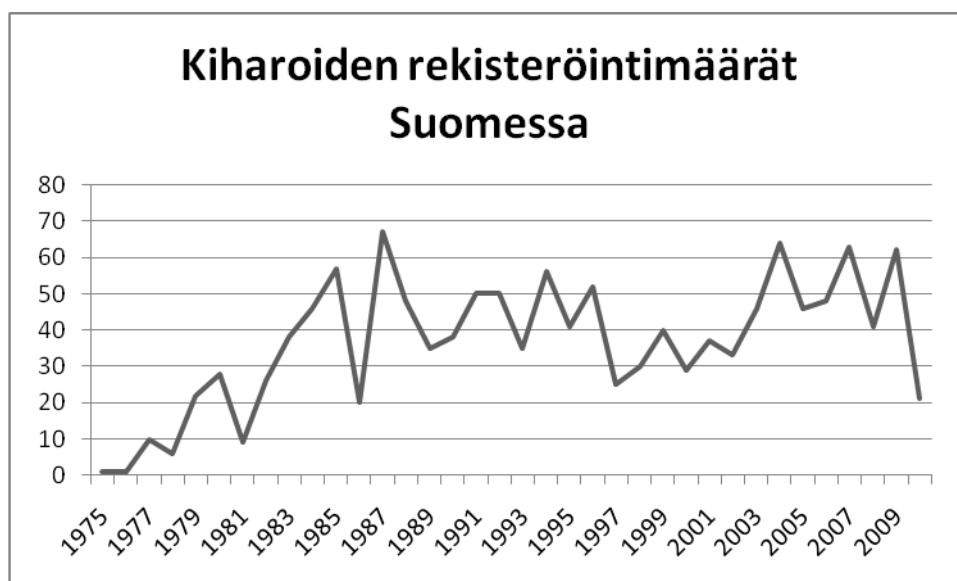
Englannin Kennelklubi on pitänyt rotukirjaa vuodesta 1854 lähtien. Ensimmäistä kertaa kiharakarvaisia noutajia esiintyi näyttelyssä vuonna 1860 Birminghamissa.

Ensimmäinen Suomen Kennelklubin kantakirjaan merkitty noutaja oli kiharakarvainen Nigger, se rekisteröitiin v. 1899. Niggerin omisti helsinkiläinen apteekkari Ernst Jäderholm. Koira oli syntynyt Englannissa maaliskuussa 1898, sen kasvattaja ja vanhemmat olivat tuntemattomia.

Niggerin saapumisen jälkeen kului melkein 80 vuotta ennen kuin seuraava kiharakarvainen noutaja tuli Suomeen. Leena Tuominen toi Englannista vuonna 1975 Suomeen mustan nartun KANS & FIN & N MVA, FIN JVA V-78-79 Darelyn Brechan. Tällä nartulla Tuominen aloitti kasvatustyönsä Cardamon kennelissään. Yhteensä Brechalla oli viisi pentuetta, joissa oli yhteensä 30 pentua.

Eri puolilla maailmaa kiharakarvaiset noutajat eroavat jonkin verran toisistaan. Vanhat Uuden Seelannin ja Australian kiharat edustivat erilaista käyttölinjaa kuin englantilaiset. Briteissä haluttiin rauhallista, itsenäistä kiharaa, jolla oli myös vartiointitaitumusta, Uudessa Seelannissa nopeaa, pientä ja vilkasta metsästyskoiraa. Näitä eri tyyppisiä ja luonteita on yritetty yhdistellä ja tuloksiakin saatu niin, että tänä päivänä löytää myös ulkomuodoltaan rotumäärittelyn mukaisia kiharakarvaisia noutajia, joilla on hyvät metsästysominaisuudet ja koulutettavuus. (Nuusku 1/2011, Tiina Illukka)

Kiharakarvaisten noutajien kasvattajia on Suomessa 14. (<http://www.kiharakerho.net/pennunostajalle/kiharakasvattajia/>)

Kuva 1. Suomessa rekisteröidään vuosittain 40 - 50 kiharakarvaista noutajaa.

3 JÄRJESTÖORGANISAATIO JA KIHARAKERHON HISTORIA

Kiharakarvaisten noutajien rotujärjestö on Suomen Noutajakoira järjestö. Rodulla toimii aktiivisesta myös oma rotua harrastava yhdistys, Kiharakerho ry – Curlyklubben rf. Yhdistys on perustettu vuonna 1981 ja rotua harrastavan yhdistyksen oikeudet se sai vuonna 1999. Vuoden 2010 lopussa Kiharakerhossa oli 120 jäsentä.

Kiharakerhon jalostustoimikuntaan kuuluu jalostusneuvoja sekä kolme jäsentä. Yksi jäsenistä on niin sanottu kasvattajajäsen, joka vaihtuu vuosittain. Kerhon hallitus nimeää jalostustoimikunnan vetäjän vuosittain.

Suomen Kennelliitto määrittelee, että jalostustoimikunnan tehtävänä on tiedottaa ja neuvoa, kerätä ja hyödyntää tietoa, seurata rodun tasoa ja kartoittaa ja vastustaa perinnöllisiä sairauksia sekä laatia tavoite- ja toimintaohjelmia, huolehtia yhteydenpidosta ja tietojen vaihdosta. Näitä tehtäviä jalostustoimikunta toteuttaa muun muassa kirjoittamalla jokaisessa Kihara-lehdessä erilaisista jalostusasioista, järjestämällä kasvattajapäiviä, GSD- ja EIC-testauksia (ks. lisää sairauksista kohdasta 4.3) sekä näytteenottotilaisuuksia geenipankkia varten, ylläpitämällä epilepsialistaa ja antamalla henkilökohtaista neuvontaa sitä haluaville.

SNJ:n jalostustoimikunnan tehtävä rotujärjestönä on tukea edustamiensa rotujen jalostustoimikuntien työtä. Eri rotujen, myös kiharakarvaisten noutajien, jalostustoimikunnat tekevät itsenäistä työtä omien rotujensa jalostuspäämäärien saavuttamiseksi. Suomen Noutajakoira järjestön jalostustoimikunta tarvittaessa tai pyydettyäessä neuvoo ja opastaa edustamiensa rotujen jalostustoimikuntia. Poikkeuslupiin ja kennelnimianomuksiin antaa lausunnon Suomen Noutajakoira järjestön hallitus jalostustoimikunnan esityksestä.

4 RODUN NYKYTILANNE

4.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rodun rekisteröintimäärä on ollut lievässä kasvussa 2000-luvulla verrattuna aikaisempiin vuosikymmeniin lukuun ottamatta vuoden 2010 erityisen pientä pentumäärää. Kymmenen viimeisen vuoden aikana pentujen rekisteröintimäärät ovat vaihdelleet vuosittain 21 ja 64 yksilön välillä (taulukko 1). Enimmillään pentueita on syntynyt vuodessa yhdeksän. Tuontikoirien määrä kerrotaan taulukossa omassa sarakkeessaan. Lisäksi taulukossa 1 esitetään käytettyjen isien ja emien lukumäärät.

Vuositalasto - rekisteröinnit											
	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Pennut (kotimaiset)	20	55	34	59	45	43	59	45	32	35	28
Tuonnit	1	7	7	4	3	3	5	1	1	2	
Rekisteröinnit yht.	21	62	41	63	48	46	64	46	33	37	28
Pentueet	5	9	7	8	5	7	8	8	4	4	8

Jalostukseen käytetyt eri urokset											
	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
kaikki	5	9	7	8	5	6	5	8	4	4	8
kotimaiset	3	5	2	3	4	5	1	5	2	2	5
tuonnit	2	1		1	1		2				
ulkomaiset	0	3		4	0		2				
keskimääräinen jalostuskäytön ikä	6v 8kk	4v 6kk	4v 9kk	3v 7kk	4v 7kk	4v 9kk	3v 11kk	4v 9kk	2v 11kk	2v 11kk	3v 9kk

Jalostukseen käytetyt eri nartut											
	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
kaikki	4	9	6	8	5	7	8	8	4	4	8
kotimaiset	3	6	5	6	4	7	6	7	3	3	8
tuonnit	1	3	1	2	1		2	1	1	1	
keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4v	4v 1kk	3v 6kk	3v 6kk	3v 11kk	3v 9kk	3v 4kk	3v 5kk	2v 3kk	4v 7kk	5v 9kk

	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Sukusiitosprosentti	5,35%	3,27%	1,79%	4,21%	6,79%	7,00%	2,93%	6,45%	7,71%	3,56%	4,49%

Taulukko 1. Rekisteröintimäärät.

Tehollinen populaatiokoko määrittää jalostuspohjan laajuutta, se on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Mitä pienempi tehollinen populaatio on, sitä nopeammin sen keskimääräinen sukusiitosaste kasvaa ja geenit homotsygoituvat ja perinnöllinen monimuotoisuus vähenee.

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geeniversioiden (alleeli-) runsautta. Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistymisenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua.

Tehollisen populaatiokoon tulisi minimissään olla noin 200 jalostuskoiraa. Jalostuspohjaa voi laajentaa tehokkaasti vain käyttämällä sekä useita uroksia että narttuja. Tehollinen koko kertoo kuinka monen yksilön geeniversioita tiettyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun perinnöllinen vaihtelu koostuu 50 eri koiran geeniversioista. Mitä pienempi tehollinen koko, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa, ja sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Jos sukusiitosasteen kasvunopeuteen perustuva tehollinen koko on alle 50 - 100, rodusta häviää geeniversioita niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta. Silloin on keskityttävä säilyttämään mahdollisimman monen yksilön geenejä käyttämällä niitä kertaalleen jalostukseen.

Tehollinen populaatiokoko (N_e) = $4 * N_m * N_f / (N_m + N_f)$

N_m = lisääntyvien urosten määrä, N_f = lisääntyvien narttujen määrä

Vuosina 1999 – 2003 käytettiin jalostukseen 25 kiharaurosta ja 26 -narttua, jolloin Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko oli 50,98.

Vuosina 2004 – 2007 käytettiin jalostukseen 22 kiharaurosta ja 22 -narttua. Tämän perusteella Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko on 44.

Vuosina 2007 - 2010 käytettiin jalostukseen 26 kiharaurosta ja 23 -narttua. Tämän perusteella Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko on:

$$4 * 26 * 23 / (26 + 23) = 48,8$$

Tällä kaavalla laskettu tehollinen populaatiokoko on ylioptimistinen arvio, sillä tämä menetelmä antaa realistisen kuvan vain ideaalin populaation tehollisesta koosta. Ideaalissa populaatiossa kaikilla yksilöillä on mahdollisuus pariuuta keskenään (ei valintaa, satunnaisparitus) ja niillä suunnilleen sama määrä jälkeläisiä. Käytetyssä kaavassa ei myöskään oteta huomioon jalostukseen käytettyjen koirien keskinäisiä sukulaisuussuhteita. Koirien ollessa läheisiä sukulaisia tehollinen populaatiokoko on todellisuudessa pienempi kuin kaava antaa olettaa.

Keskimäärin kiharakarvaisia noutajia rekisteröidään vuosittain 44 kappaletta. Uroksen liikakäytöksi voidaan lukea yli 10 prosentin osuudet kahtena peräkkäisenä vuotena syntyneistä pennuista tai yli 5 prosentin osuudet sukupolvea kohden syntyneistä pennuista. Sukupolvenväliseksi ajaksi voidaan kiharoilla olettaa noin neljä vuotta. Tällöin liikakäytön rajana kiharakarvaisilla noutajilla voidaan pitää 9 pentua. Tämä täyttyy rodulla usein jo yhdessä pentueessa. Tämän vuoksi rodussa täytyy kiinnittää huomiota myös narttujen liikakäyttöön.

Jalostusurokset		Synt. vuosi	Tilastointiaikana 2000 - 2010		Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Uros		Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	HEATHERMEAD HUXLEY	1999	5	34	10	58	5	34
2	VILSAN'S NORDANVIND	2001	3	28	2	17	3	28
3	CABALLUS FAIR DINKUM	1995	2	19	18	88	6	34
4	CABALLUS GRAND SLAM	1996	3	18	17	49	4	26
5	CABALLUS OSCAR	2000	3	18	6	34	3	18
6	CABALLUS ZIMZALABIM	2006	2	17	1	5	2	17
7	SOFTMAPLE CIMRAMIN JORNEYMAN	2005	2	15	1	10	2	15
8	CABALLUS ROAD RUNNER	2002	1	14	0	0	2	19
9	RINGLETS CONSTANT WIND	1999	1	12	0	0	1	12
10	CABALLUS KITTIWAKE	1998	2	12	5	18	2	12
11	CABALLUS NAPOLEON	2000	1	11	0	0	1	11
12	CURLICUE'S ROCK ME	2000	1	11	0	0	1	11
13	CURLICUE'S URBAN COWBOY	2003	1	10	0	0	1	10
14	CIMRAMIN CHOKO	2004	1	10	0	0	1	10
15	MIAMBA BAREGA	1999	1	10	0	0	1	10
16	CURLICUE'S GIGOLO	1992	1	4	8	40	4	20
17	CABALLUS FLYING DUTCHMAN	1995	1	2	2	19	2	15

Taulukko 2. Käytetyimmät urokset.

Yhden uroksen vaikutus koko rodun tasolla voi muuttua jo yhdessä sukupolvessa. Kiharoiden historiassakin on esimerkkejä uroksista, joilla itsellään oli vain muutamia pentueita, mutta joiden jälkeläisiä on käytetty hyvin laajalti jalostukseen. Toisaalta, jos jalostusuroksen jälkeläisiä ei käytetä jalostukseen, isoisän vaikutus katoaa rodusta heti seuraavassa sukupolvessa, vaikka sillä itsellään olisi runsaastikin pentueita. Tarkastelemalla uroksen toisen polven jälkeläisten määriä päästään arvioimaan jalostuksen tilaa astetta pidemmällä aikavälillä.

Lisäksi pienessä rodussa myös nartut voivat jättää merkittävän panoksen rodun perimään. Ne voivat itsekin tuottaa paljon pentuja synnyttämällä muutama ison pentueen, toisaalta niiden jälkeläismäärä voi kasvaa hyvin suureksi myös parin oman pennun jälkeläisen kautta (taulukko 3).

Jalostusnartut		Tilastointiaikana 2000-2010			Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Narttu	Synt. vuosi	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	CURLYGLEANN FAIR MAID	1998	3	33	2	13	3	33
2	CABALLUS LA GALA	1999	4	30	11	67	4	30
3	HÄÄMÖRIN ROSARY	2003	2	23	0	0	2	23
4	CABALLUS QUE SERA	2001	3	21	4	27	3	21
5	CABALLUS QANTANA MERA	2001	4	21	3	15	4	21
6	SPRINGCURL KEEPTHEFAITH	2001	2	20	3	18	2	20
7	CURLICUE'S QUICK ALL DAY	2000	2	19	5	31	2	19
8	VIMPULAN VILMA VILLIKKO	1995	2	16	6	25	4	18
9	CURLICUE'S SEACRET DREAM	2001	2	15	2	19	2	15
10	JUHELLUS KEY TO CABALLUS	2004	1	12	2	8	1	12
11	CURLICUE'S TOP DANCER	2002	2	12	0	0	2	12
12	VIMPULAN UNELMA ULPU	2001	2	12	2	18	2	12
13	CABALLUS WATERPROOF	2005	1	12	0	0	1	12
15	CURLICUE'S MASTERMARK	1995	1	10	8	38	3	31
16	CURLICUE'S HOT PEPPER	1993	1	6	0	0	2	18
17	CABALLUS OUT FOR A BLAZE	1991	1	1	18	80	4	18

Taulukko 3. Eniten pentuja saaneet jalostusnartut

Käytetyt koirat ovat toisilleen sukua. Suomessa paljon käytetty uros Blazeaway Out for a Duck (28 pentua) esiintyy 13 vuosina 2000 - 2010 käytetyimpien urosten listalla olevan koiran sukutaulussa. Käytetyimmistä nartuista se löytyy 14:sta takaa. Useimmilla paljon käytetyistä koirista B. Out for a Duck on 3-5. polvessa. Käytetyimpien koirien sukulaisuudet on kuvattu alla olevassa listassa.

Heathermead Huxleyn jälkeläiset:

Caballus Road Runner
Curlicue's Seacret Dream

Caballus Fair Dinkumin jälkeläiset:

Caballus Grand Slam
Caballus La Gala

Caballus Fair Dinkum ja Flying Dutchman ovat veljekset, Caballus Napoleon on niiden puoliveli emän puolelta. Niiden emä on Caballus Out for a Blaze. Springcurl Keepthefaiht on Caballus Fair Dinkumin ja Flying Dutchmanin puolisisar isän puolelta. Curlicue's Quick All Day on Caballus Flying Dutchmanin tytär. Curlicue's Urban Cowboy on Curlicue's Quick All Dayn poika.

Caballus Oscar on Caballus Grand Slamin poika. Caballus Kittiwake on puolestaan Caballus Grand Slamin puoliveli ja Curlicue's Top Dancer Caballus Kittiwaken tytär. Caballus Waterproof on Caballus Oscarin tytär.

Cimramin Choko on Vilsan's Nordanvandin ja Springcurl Keepthefaihtin poika.

Curlicue's Gigolon jälkeläiset:
Curlicue's Rock Me
Vimpulan Vilma Villikko

Vimpulan Unelma Ulpu on Vimpulan Vilma Villikon tytär. Curlicue's Gigolo, Curlicue's Mastermark ja Curlicue's Hot Pepper ovat puolisisarukset.

Caballus Qantana Mera ja Caballus Que Sera ovat sisarukset. Niiden emä on Caballus La Gala. Juhellus Key to Caballus on Caballus Que Seran tytär.

Kiharakarvaisten noutajien populaatio on maailman laajuisestikin pieni. Myös tehollinen populaatiokoko on pieni, muutamilla uroksilla (muun muassa Darelyn Rifleman, Oakleigh Oberon at Kelsmere) on ollut historiassa erittäin suuri vaikutus rodunjalostuksessa.

Keskimääräinen sukusiitosaste vuosina 2000-2010 rekisteröidyillä yhdistelmillä on Koiranetin mukaan 4,87 %. Koska se lasketaan esimerkiksi tuontikoirien aiheuttaman puutteellisen sukupolvitiedon mukaan, luku on aliarvio todellisesta tilanteesta.

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä. Jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseiivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitettykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleleleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä eläimen sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa, ja nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdus- ja allergia-alttiutta. Ilmiötä kutsu-

taan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu tismalleen saman taustainfon perusteella. Jalostuksessa suositellaan neljän-viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %.

Rodun kotimaassa Englannissa kiharakarvaisia noutajia rekisteröidään vuosittain hieman yli 100 kappaletta. Muita merkittäviä harrastajamaita Suomen lisäksi ovat Ruotsi (50-70 rekisteröintiä/vuosi), Australia (noin 100 rekisteröintiä vuodessa) ja Yhdysvallat (reilut 100 rekisteröintiä vuodessa). Lisäksi rotu on kasvattanut suosiotaan monissa Keski-Euroopan maissa. Muun muassa Saksassa, Sveitsissä ja Hollannissa kiharaharrastus on pientä mutta aktiivista.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Australia	152	89	137	94	126	104	85	99	67	101
Hollanti	20	7	11	5	3	18	12	6	27	?
Iso-Britannia	?	79	125	131	117	157	100	115	95	61
Norja	1	11	17	23	18	18	8	?	13	?
Ruotsi	?	78	72	36	99	70	84	40	35	64
Tanska	?	25	23	37	18	23	22	1	8	?
Yhdysvallat	?	124	119	171	163	129	?	?	145	?

Taulukko 4. Rekisteröintimääriä eri maissa

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

Kiharakarvainen noutaja kuuluu noutavana lintukoirona FCI:n roturyhmään 8 ja sitä käytetään pienriistan talteenottoon. Alkuperäisessä tehtävässä tarvittavia ominaisuuksia voidaan testata rodunomaisissa kokeissa, koemuodot ovat noutajien taipumus- ja metsästyskokeet.

Alkuperäisen tehtävänsä lisäksi kiharakarvaiset noutajat ovat Suomessa perhe- ja harrastuskoiria. Alkuperäisessä tehtävässä vaaditut ominaisuudet ovat samoja, joiden ansiosta kiharat ovat erinomaisia ”moderneissa” (esim. agility, VEPE, TOKO) tehtävissään. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että jalostukseen käytetään alkuperäisessä työssä menestyviä koiria.

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun tarkoituksesta

Rotumääritelmä määrittelee kiharakarvaisen noutajan käyttötarkoituksen lyhyesti ja ytimekkäästi ”noutaja”. Käyttäytymistä ja luonnetta rotumääritelmä kuvaa: ”Älykäs, rauhallinen ja luotettava. Rohkea, ystävällinen, itsevarma ja itsenäinen. Saattaa vaikuttaa pidättyväiseltä.”

4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Subjektiiivisesti arvioiden koirien luonne on parantunut 80-luvulta, nykyisin koirat ovat avoimempia ja sosiaalisempia kuin aikaisemmin.

Arkipäiväisissä tilanteissa valtaosa kiharakarvaisista noutajista on rotumääritelmän mukaisesti älykkäitä, rauhallisia, luotettavia sekä rohkeita, ystävällisiä, itsevarmoja ja itsenäisiä. Kiharan pidättyväisyys näkyy tyypillisimmillään siinä, että se tervehtii vieraat, mutta ei jaksaa kiinnostua heistä pidempään. Rodulla on myös vahtimis- ja suojeluviettiä, mutta silti koirat eivät ole lainkaan aggressiivisia. Vahtimis- ja suojeluvietin vuoksi koirat on sosiaalistettava hyvin pentuna ja peruskoulutuksesta on huolehdittava. Työskennellessään kihara on kestävä ja sitkeä.

Ihannetapauksessa kiharakarvainen noutaja hermorakenteeltaan vahva koira, joka ei ole missään tapauksessa arka. Ihmisiä ja toisia koiria kohtaan kiharakarvainen noutaja on sosiaalinen olematta kuitenkaan yli-innostunut. Uroksien ei tarvitse pitää vieraista uroksista, mutta niitä tulee sietää.

Kiharakarvaisen noutajan toimintakyvyn tulee olla suuri eli sen tulisi helposti voittaa pelkonsa ja uskaltaa toimia haluamallaan tavalla kohdatessaan oudon ja tuntemattoman asian. Kihara ei saa olla terävä koira vaan sen terävyyden tulisi olla pientä tai kohtuullista. Tilanteen rauhoittuessa hyökkäyshaluja ei saa jäädä jäljelle. Myös puolustushalun tulee olla pieni tai kohtuullinen ja hillitty.

Taisteluhalu on leikki- ja työntekohalua, joka ilmentää toimintatarmaa. Kiharan taistelutahdon tulee olla suuri tai kohtuullinen.

Ihannekihara hallitsee hermonsansa hyvin eli sietää epämiellyttäviä ja uhkaavia tilanteita sekä palautua niiden aiheuttamasta jännityksestä. Ihanteellinen hermorakenne on suhteellisen rauhallinen tai rauhallinen ja varma. Kovuudeltaan kihara saa olla hieman pehmeä tai kohtuullisen kova. Vaikka kova koira unohtaakin epämiellyttävät asiat ja tilanteet nopeasti, koiran koulutuksen kannalta liiallinen kovuus ei aina ole eduksi.

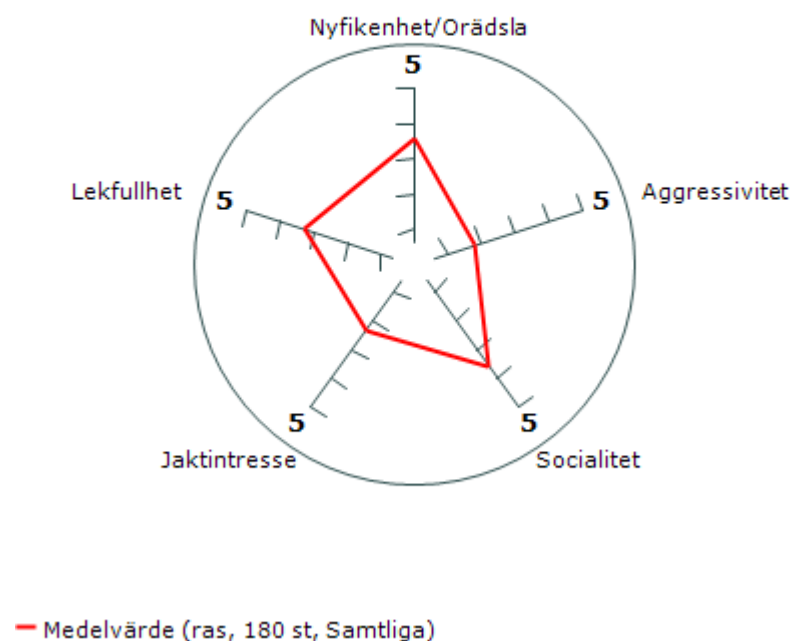

Temperamentiltaan kihara on rauhallinen koira. Luonnetestissä kihara arvioidaan arvostelulla kohtuullisen vilkas. Luoksepäästävyydestä kiharan kuuluu

saada maininta hyvántahtoinen, luoksepäästävä ja avoin eikä metsästyskoira-rotu luonnollisestikaan saa olla laukausaltis tai laukausarka.

Rodun luonne-eroista maiden välillä ei ole juurikaan saataville tietoa. Kiharakarvaisten noutajien luonteita ja käytöstä ei monessakaan maassa arvioida yhtä kattavasti kuin Suomessa. Metsästyskokeistakaan ei esimerkiksi Iso-Britanniassa tallenneta arvosteluja. Ruotsin MH-luonnekuvauksissa saadut tiedot (kuva 2) ovat vertailukelpoisia suomalaiseseen populaatioon, sillä kuvaus suoritetaan molemmissa maissa käytännössä samoin.

Egenskapsvärden

Kuva 2. Ruotsissa MH-luonnekuvattujen kiharakarvaisten noutajien käyttäytyminen eri ominaisuuksissa.

4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rotumääritelmä sanoo kiharoiden alkuperäisen käyttötarkoituksen olevan noutaja. Tässä käytössä tarvittavia ominaisuuksia testataan noutajien taipumuskokeessa sekä metsästyskokeissa. Taipumuskokeessa testataan, onko koiralla riittävästi taipumuksia koulutettavaksi pienriistan noutotehtäviin. Säännöt on pyritty laatimaan niin, että koira, jolla on hyvät taipumukset ja perustotelevaisuus, selviytyy kokeesta helposti.

Kaikkien noutajien tehtävänä on toimia metsästyskoirina haavoittuneen ja kuolleen pienriistan talteenotossa. Noutajat ovat monipuolisia koiria, jotka ovat koulutettavissa myös muihin käyttötarkoituksiin kuin metsästyskoiriksi. Tavallisesti noutaja on ensisijaisesti tai ainakin metsästyskäytön ohella perheen seurakoira. Noutajat ovat mukavia perhekoiria osittain samojen ominaisuuksien vuoksi, jotka ovat tärkeitä myös rotujen alkuperäisessä käyttötarkoituksessa (Bucksch & Lindberg 2002, Svartberg 2005, Svartberg 2006). Tämän vuoksi on tärkeää, että jalostusyksilöiden metsästysominaisuudet tunnetaan, vaikka koiraa ei aktiivisesti käytettäisikään apuna metsästyksessä.

Vuosi	Synt.	Osallistunut	NOU1
1994	49	7	4
1995	45	15	11
1996	47	11	6
1997	34	5	5
1998	22	7	6
1999	40	11	6
2000	28	13	9
2001	38	18	14
2002	33	9	3
2003	49	13	10
2004	61	20	14
2005	55	19	13
2006	42	12	7
2007	79	25	20
2008	27	7	4
2009	56	10	6

synt. = syntyneiden pentujen lukumäärä

osallistunut = taipumuskokeisiin osallistuneiden koirien lukumäärä

NOU1 = hyväksytysti kokeen suorittaneiden koirien lukumäärä

Taulukko 5. Taipumuskokeeseen osallistuneet koirat syntymävuoden mukaan

Taulukko 5. kertoo vuosittain syntyneiden koirien määrät, kuinka moni niistä on osallistunut noutajien taipumuskokeeseen ja kuinka moni on läpäissyt kokeen.

Yleensä taipumuskokeeseen osallistutaan koiran ollessa suhteellisen nuori. Noin kolmannes kiharakarvaisista noutajista osallistuu taipumuskokeeseen ja 20 prosenttia populaation koirista läpäisee sen.

Taipumuskoe

Kiharakerhon tuloskirjojen mukaan vuosina 2000 - 2008 taipumuskokeisiin on osallistunut 132 eri koiraa. Yhteensä ne ovat startanneet 243 kertaa. 16 suorituksesta ei ollut käytettävissä arvostelupöytäkirjoja, vaan vain kokeen tulos. Taipumuskokeisiin osallistuneista koirista 84 koiraa eli noin 61 prosenttia on suorittanut kokeen hyväksytysti.

Taipumuskokeissa käyneistä koirista kaikki ovat sosiaaliselta käyttäytymiseltään ja laukauksen siedoltaan ideaaleja noutajia. Näiden ominaisuuksien vuoksi yhtään kiharakarvaista noutajaa ei ole hylätty taipumuskokeissa.

Kasvattajilta ja kiharoiden kanssa metsästäviltä ja nome-kokeissa käyville kysyttäessä uimahaluttomuus nousee yhdeksi kiharan ongelmista käyttökoirana. Monet koirat hakevat sopivaa kohtaa veteen menoon tai miettivät, voiko tehtävän ratkaista muulla tavoin kuin uimalla. Tämä arvio saa vahvistusta myös koepöytäkirjoista, sillä monissa arvosteluissa mainittiin koiran menevän veteen varovasti tai epäröiden. Kuitenkin vain 14 koiraa on hylätty taipumuskokeessa uimahalun puutteen vuoksi.

Muutama kiharointa metsästyskokeisiin kouluttaneista mainitsee riistankäsittelyn olevan osalla koirista hankalaa. Jotkut koirat eivät luontaisesti poimi riistaa suuhunsa spontaanisti vaan se täytyy opettaa niille. Jotkut koirista puolestaan käsittelevät riistaa kovakouraisesti, jolloin se rikkoontuu.

Molemmat ominaisuudet näkyvät taipumuskoe tuloksia tarkasteltaessa. Hylätyistä taipumuskoesuorituksista jopa 71 prosentissa joko noutohalu, nouto-ote tai molemmat oli hylätty eli koira osoitti hylkääviä virheitä riistankäsittelyssä.

Tavallisin virhe taipumuskokeissa on, että koira jättää hakualueen varikset noutamatta. Monesti koirat kyllä tekevät hakua ja etsivät kaikki riistat, mutta eivät ota niitä suuhun ja tuo ohjaajalleen. Taipumuskoesuorituksista 44 hylättiin, koska koira ei nouda variksia lainkaan tai ottaa ne vain avustuksella. Noutajan tulee tarttua riistaan empimättä ja oma-aloitteisesti. Muutamia ohjaajan kehotuksia tai tuomarin apua voidaan sallia eri riistalajeilla taipumuskokeessa. Koiran on kuitenkin noudettava kaikkia riistalajeja.

Lähes yhtä yleinen virhe varisten hylkimisen kanssa oli varisten rikkominen. Taipumuskoesuorituksista 33 hylättiin, koska koira oli rikkonut hakualueella riistan tai riistoja. Noutajien ote riistoista pitää olla pehmeä, tasapainoinen ja varma. Pallottelu riistaa vahingoittamatta tai pinnallinen ote on hyväksyttävissä taipumuskokeessa.

Riistan vahingoittaminen, riistan päällä kieriminen tai liiallinen leikittely riistan kanssa ovat hylkääviä ominaisuuksia. Kiharoiden neljässä eri suorituksessa koira oli piilottanut tai yrittänyt piilottaa variksen ja kolmessa suorituksessa kierinyt variksen päällä.

Muissa tehtävissä kuin hakuruudussa riistan rikkominen on selvästi harvinaisempaa. Lokki oli rikkoontunut kahdessa suorituksessa. Kolme eri koiraa pureskeli tai söi jälkikania, ja lisäksi kaksi eri koiraa hautasi kanin.

Myös lokin ja kanin kanssa muutamat koirat kieltäytyivät oma-aloitteisesta noudosta tai noudosta kokonaan. Lokki jäi järveen 12 eri suorituksessa, ilman kania koira tuli takaisin jäljeltä 4 kertaa.

Ominaisuus	Hyväksytty	Hylätty	Arvostelematta / ei tiedossa
Sosiaalinen käyttäytyminen	227	0	16
Uimahalu	212	15	16
Hakuinto	153	42	47
Noutohalu	155	65	23
Nouto-ote	168	44	31
Palauttaminen	177	34	33
Reagointi laukaukseen	219	0	16
Itseluottamus ja aloitekyky (Jäljestäminen)	123	17	103
Yhteistyö	202	9	32
Yleisvaikutelma	84	138	20

Taulukko 6. Eri ominaisuuksien arvostelun jakauma vuosina 2000-2008 taipumuskokeissa käyneillä kiharakarvaisilla noutajilla.

Itseluottamus ja aloitekyky -niminen kohta on ollut taipumuskokeen arvostelulomakkeissa vuodesta 2002 alkaen. Vuosina 2000 ja 2001 sen tilalla oli kohta ”jäljestäminen”. Tehtävät kokeessa eivät kuitenkaan ole muuttuneet. Jäljestämisen lisäksi tuomarit arvioivat koiran itseluottamusta ja aloitekykyä läpi koko kokeen. Riittävä itseluottamus näkyy esimerkiksi siinä, että koira noutaa veneestä heitetyn lokin tai etenee hakualueen kaukaisimmille riistoille saakka vaikka näköyhteys ohjaajaan katkeaa. Tämän vuoksi arvostelulomakkeen kahdeksas kohta saattaa olla hylätty, vaikka koira ei olisi edes päässyt jäljelle saakka. Toisaalta monet tuomarit jättävät useissa tapauksissa itseluottamuksen ja aloitekyvyn arvostelematta, mikäli eivät saa niistä riittävää näyttöä ongelmien ilmetessä nopeasti.

Itseluottamuksen kanssa kiharoilla ei taipumuskoetulosten valossa ole ongelmia. Saman huomion moni harrastaja on tehnyt arkielämässäänkin, yleensä kihara ”tietää” miten hommat kannattaa hoitaa.

Noutajien metsästyskoe ja working test

Noutajien taipumuskokeen lisäksi rodunomaisia taipumuksia testataan noutajien metsästyskokeissa (NOME) sekä working testissä eli wt-kokeissa. Voidakseen osallistua metsästys- tai wt-kokeeseen on koiran suoritettava hyväksytysti taipumuskoee. Wt-kokeessa käytetään noutoesineitä eli dameja, nomekokeissa riistaa. Noin puolet taipumuskokeen läpäisseistä kiharakarvaisista noutajista jatkaa metsästyskokeisiin. Viimeisen kymmenen vuoden aikana noutajien metsästyskokeisiin on osallistunut 64 kiharakarvaista noutajaa, joilla on yhteensä 620 koesuoritusta (taulukko 7). Wt-kokeisiin on osallistunut enimmillään 15 kiharakarvaista noutaja vuodessa.

	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
VOI1	1	1	2	3	1	1	2	2	1	1	0
VOI2		1	7	4	4	3	1	1	2	3	2
VOI3	2	4	2	4	5	2	3	1	2	4	2
VOI0	15	8	8	12	7	2	2	0	2	1	12
VOI-	0	0	3	1	1	2	0	2	3	2	2
Yht. VOI	18	14	22	24	18	10	8	6	10	11	18
AVO1	3	0	1	3	0	2	0	4	0	1	2
AVO2	2	0	2	2	0	4	2	3	3	0	2
AVO3	9	0	6	3	4	3	2	7	3	2	3
AVO0	6	1	5	6	1	3	7	3	1	0	3
AVO-	1	0	2	5	1	2	4	2	3	0	1
Yht. AVO	21	1	16	19	6	14	15	19	10	3	11
ALO1	2	7	2	6	4	2	3	6	3	4	3
ALO2	3	10	4	5	5	2	5	6	4	2	2
ALO3	7	5	3	10	7	8	9	6	0	1	3
ALO0	20	20	23	18	20	15	7	7	8	6	10
ALO-	0	4	1	2	1	5	1	2	1	2	4
Yht. ALO	32	46	33	41	37	32	25	27	16	15	22
Yhteensä	71	61	71	84	61	56	48	52	36	29	51

Taulukko 7. Kiharakarvaisten noutajien noutajien metsästyskokeissa saavutamat tulokset.

Luonnetesti

Luonnetestitietokannan ja KoiraNetin mukaan yhteensä 69 kiharakarvaista noutajaa on osallistunut luonnetestiin. Niistä lähes kaikki ovat saaneet terävyydestä +1 (pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua) tai +3 (kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua), vai yksi koira sai arvosanan +2 (suuri ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua). Hermorakenteeltaan vähän hermostunut (-1) oli kaksi koira, muilla arvosana on +1 tai +2. Luoksepäästävydessä tavallisin arvosana on +3 (hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin). Yksi koira on saanut arvosanaksi +1 (mielistelevä), loput ovat olleet luoksepäästäviä ja

hieman pidättyväisiä (+2). Luonnetestitulosten mukaan tyypillinen kihara on hieman pehmeä tai kohtuullisen kova.

Osittain luonnetesti antaa tietoa ominaisuuksista, joihin ei ole ollut ainakaan tähän mennessä erityistä tarvetta kiinnittää huomiota kiharakarvaisten noutajien jalostuksessa. Kokonaisuudessa testi kuitenkin antaa koirien ominaisuuksista tietoa, jota voidaan käyttää hyväksi tarkasteltaessa rodun kokonaistilaa ja suunniteltaessa jalostusyhteistyelmiä.

MH-luonnekuvaus

Myös MH-luonnekuvaus antaa tietoa koirien käytöksestä erilaisissa tilanteissa. Tähän mennessä 22 kiharakarvaista noutajaa on osallistunut MH-luonnekuvaukseen Suomessa. Ruotsalainen Kenth Svartberg on käyttänyt väitöskirjassaan aineistona eri rotuisten koirien MH-tuloksia ja todennut, että palveluskoirakokeissa ja lintukoirien metsästyskokeissa hyvin menestyneet koirat ovat rohkeita, leikkisiä, sosiaalisia ja halukkaita saalistamaan. Leikkihalu, pelottomuus tai uteliaisuus, aggressiivisuus, sosiaalisuus ja saalistamishalukkuus ovat viisi koiran persoonallisuuspiirrettä, joita MH-luonnekuvauksessa tarkastellaan.

Koska tähän mennessä luonnekuvattujen kiharakarvaisten noutajien lukumäärä on pieni, niiden ei voi sanoa edustavan kattavasti suomalaista kiharapopulaatiota. Tämän vuoksi ei ole mielekäästä verrata niiden saamia tuloksia ihannekoiraan.

Muut kokeet ja näyttelyt

Kiharakarvaisia noutajia on osallistunut myös metsästyskoirien jäljestämiskokeisiin (75 koiraa) ja tottelevaisuuskokeisiin (94 koiraa). Lisäksi yksittäiset rodun edustajat ovat osallistuneet myös agilityyn, vesipelastuskokeisiin sekä palveluskoirakokeisiin.

Vuosien 2000 - 2009 näyttelyissä kiharakasvaisille noutajille on kirjattu arvosteluihin 947 luonnetilainta. Niistä valtaosa oli positiivisia. 69 arvostelussa oli jotain negatiiviseksi tulkittavaa, 10 koiralla oli useampi kuin yksi huomautus. Suurin osa negatiivisista merkinnöistä oli nuorten koirien tottumattomuutta hengessä "kaipaa vielä itseluottamusta ja kehätottumusta". Koirista yksi oli saanut laatuarvostelussa EVAn ja neljä hylätyn ei-toivotun käytöksen vuoksi. Näistäkin koirista yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat käyneet myöhemmin näyttelyissä ja ovat esiintyneet ilman moitteita luonteesta tai käytöksestä.

4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen

Kiharakerho on kerännyt omistajien näkemyksiä koiriensa luonteista terveyskyselylomakkeella. Tiedossa on 159 koiran vastaukset. Kyselyssä tiedusteltiin, onko koira avoin, ystävällinen, ujo, arka, aggressiivinen, ääniherkkä ja paukkuarka. Lisäksi omistajat saivat kuvailla omin sanoin koiriensa luonteita.

Avoimien vastausten perusteella omistajat kuvailivat koiriaan rehellisesti ja vaikuttavat varsin tyytyväisiltä koiriensa luonteisiin. Seuraavat kaksi vastausta tiivistävät hyvin, minkälaisia olivat tyypilliset luonnearviot:

”Itsevarma, voimakastahtoinen, kovahko (unohtaa ikävät asiat nopeasti), seurallinen, kiinnostunut kaikesta ja kaikista, äärettömän lapsirakas, pitää myös pienistä kissan- ja koiranpennuista ja suhtautuu näihin hyvin lempeästi. Ovela, vitsikäs, sinnikäs, hyvä näyttelijä, nautiskelija.”

”Vilkas. Avoin, koirasta näkee sen tunteet. Ei aina heti tykkää vieraista, mutta kun saa rauhassa tutustua, niin on välillä liiankin riehakas. Tulee hyvin toimeen toisten koirien kanssa. Hieman itsenäinen.”

Lähes kaikki (152) olivat omistajiensa mukaan ystävällisiä. 20 koiraa omistaja ei luokitellut avoimeksi ja 24 koiraa olivat ujoja. Suoranaisesti arkoja oli omistajiensa mukaan 15 koiraa. Aggressiiviset kiharakarvaiset noutajat ovat terveyskyselyn mukaan pieni vähemmistö, 5 koiraa. Haukkuherkkiä on kyselyn mukaan 14 ja ääniherkkiä 29. Paukkuaroiksi omistajat määrittivät 13 koiraa.

KoiraNetin kuolinsyytilastoihin kahden koiran lopetuksen syyksi on merkitty käytöshäiriöt.

Terveyskyselyn mukaan ensimmäinen kiima on nartuilla keskimäärin 9 kuukauden iässä vaihtelun ollessa 6 kuukaudesta 14 kuukauteen. Kiimakierto on tavallisimmin 6-7 kuukauden mittainen, mutta yksittäisillä koirilla juoksujen väli venyi yli vuoteen tai oli lyhyimmillään 4 kuukautta.

Terveyskyselyn ja epävirallisten kasvattajilta saatujen tietojen mukaan kiharanartut synnyttävät yleensä ongelmitta ja hoitavat pentuja hyvin. Myös astutukset sujuvat tavallisesti helposti.

4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista

Pääsääntöisesti kiharakarvaisten noutajien omistajat ovat tyytyväisiä koiriensa luonteisiin. Subjektiiivisesti arvioiden koirien luonne on parantunut 80-luvulta, nykyisin koirat ovat avoimempia ja sosiaalisempia kuin aikaisemmin.

Arkipäiväisissä tilanteissa valtaosa kiharakarvaisista noutajista on rotumääritelmän mukaisesti älykkäitä, rauhallisia, luotettavia sekä rohkeita, ystävällisiä, itsevarmoja ja itsenäisiä. Rodulla on myös vahtimis- ja suojeluviettiä, jonka vuoksi koirat on sosiaalistettava hyvin pentuna ja peruskoulutuksesta on huolehdittava. Yksittäisiä arkoja tai aggressiivisia on tavattu rodussa.

4.3 Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Kiharakarvaisen noutajan Pevisa-ohjelma edellyttää, että pentujen vanhemista tulee olla lonkkakuvauslausunto ja voimassaoleva silmätarkastuslausunto. Silmätarkastuslausunto ei saa olla 24 kuukautta vanhempi. Alle vuoden ikäisenä tarkastettujen koirien silmätarkastuslausunto on voimassa vain vuoden.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika”, (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston/nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä makroskooppisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen aikana. Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutumisen on täydellistä ja lonkkaniveletkin stabiloituvat.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa yleensä nivelrikkoon. Nivelrikkon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Näistä osa on ns. suurivaikutteisia geenejä (engl. major gene). Periytymisaste vaihtelee eri tutkimuksissa välillä 0.1–0.6. Kiharakarvaisille noutajille ei ole laskettu periytymisastetta. Ympäristöllä on vaikutusta kasvuhäiriön ilmiasuun. Useissa tutkimuksissa on todettu runsaan ravinnonsaannin olevan yhteydessä lonkkavikaan. Ruokinta ei aiheuta dysplasiaa, mutta se tuo vian esiin geneettisesti alttiilla koirilla. Tämä pätee myös toisin päin, optimaalisella ruokinnalla lonkkanivelen kasvuhäiriö ei tule näkyviin tai on lievempää. Myös liian raju liikunta kasvuaikana voi pahentaa muutoksia.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, niin myös kiharakarvaisilla noutajilla. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta nivelkapselin tulehduksesta tai luukalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä. Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhyppeleminen”, ylönousuvaikkeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksahdeleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä. Oireilu laiteetaan usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälinjan aaltoiluna ja lantion kiertymisinä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteen ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Kirurgisia hoitoja on myös olemassa.

Osa lonkkanivelen kasvuhäiriöstä kärsivistä koirista oireilee. Tiedossa on muutamia kiharakarvaisia noutajia, jotka on jouduttu lopettamaan lonkkavian aiheuttamien ongelmien vuoksi kahdenkymmenen viime vuoden aikana.

Vuosi	Synt.	Tark.%	A	B	C	D	E
1994	49	24 %	67 %	12 %	8 %	12 %	0 %
1995	45	48 %	36 %	41 %	16 %	7 %	0 %
1996	47	40 %	39 %	32 %	21 %	8 %	0 %
1997	34	32 %	36 %	18 %	18 %	27 %	0 %
1998	22	54 %	42 %	58 %	0 %	0 %	0 %
1999	40	35 %	46 %	14 %	29 %	11 %	0 %
2000	28	79 %	50 %	5 %	23 %	23 %	0 %
2001	38	63 %	42 %	42 %	4 %	12 %	0 %
2002	33	55 %	44 %	33 %	11 %	11 %	0 %
2003	49	55 %	30 %	30 %	37 %	4 %	0 %
2004	61	51 %	45 %	26 %	13 %	16 %	0 %
2005	55	56 %	45 %	35 %	16 %	3 %	0 %
2006	42	52 %	27 %	32 %	36 %	5 %	0 %
2007	79	65 %	31 %	16 %	31 %	20 %	2 %
2008	27	59 %	56 %	25 %	12 %	6 %	0 %
2009	56	50 %	36 %	32 %	21 %	11 %	0 %
Keskim.	44,06	51 %	42 %	28 %	19 %	11 %	0 %

Vuosi = syntymävuosi

Synt. = syntyneiden pentujen lukumäärä

Tark. % = lonkkakuvattujen pentujen osuus koko vuonna syntyneistä pennuista

A-E = lonkkalausunto

Taulukko 8. Lonkkakuvausten tilasto

Kiharakerho ei ole asettanut lonkkia tai perinnöllisiä silmäsairauksia koskevia rekisteröintirajoituksia. Kennelliiton yleisen jalostusstrategian mukaisesti jalostuskäytön ulkopuolelle tulee jättää koirat, joiden lonkkakuvauslausunto on E. Raja-arvoja ei ole haluttu asettaa peläten sen johtavan siihen, että nämä raja-arvot ylittävät koirat mielletäisiin jalostuksellisesti erityisen arvokkaiksi. Tällöin saatettaisiin unohtaa muut tärkeät asiat, jotka tulee huomioida kiharajalostuksessa. Tähän mennessä raja-arvoille ei ole ollut tarvetta, sillä kasvattajat pyrkivät käyttämään terveitä (A tai B) jalostuskoiria aina kun se vain on mahdollista. Vuonna 1994 tai sen jälkeen syntyneistä koirista 100:lla on Suomessa rekisteröityjä jälkeläisiä. Näistä koirista 14 on C- tai D-lonkat, kaikki muut ovat A- tai B-lonkkaisia.

Koiranetiin tallennettujen tietojen perusteella silmät on tarkastettu 45 prosentilta viimeisen 10 vuoden aikana syntyneistä kiharakarvaisista noutajista. Suurin osa koirista on ollut terveitä (taulukko 9).

Viime vuosien aikana on kiharakarvaisilla noutajilla todettu muutama kaihitapaus. Perinnöllinen harmaakaihi eli hereditaarinen katarakta samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Tunnettujen muotojen periytymismekanismi on yleensä autosomaalinen resessiivinen, mutta useimpien muotojen periytymismallia ei tiedetä. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linssien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn. Katarakta eli kaihi voi olla perinnöllinen tai ei perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Syntymän ja 8 viikon iän välillä todetut kataraktat ovat synnynnäisiä. Esimerkkinä hankitusta kataraktasta voidaan mainita sokeritautiin liittyvä, hyvin nopeasti täydelliseksi kaihiksi kehittyvä katarakta. Muita esimerkkejä hankitusta kaihista ovat esimerkiksi vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi. Ns. nukleaariskleroosi eli linssin kovettuminen vanhalla koiralla ei ole varsinainen kaihimuutos, vaan normaaliin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin muuttuu 'opaalinharmaaksi'. Näkökykyyn se ei vaikuta. Perinnöllinen kaihi voidaan todeta perinnöllisten silmänsairauksien varalta tehtävässä silmätutkimuksessa. Erityisen tärkeää kaihin toteamisessa on viralliseen silmätutkimukseen kuuluva biomikroskooppitutkimus. Kaihi voidaan poistaa leikkauksella fakoemulsifikaatiomenetelmällä. Paras leikkaustulos saadaan, kun leikkaus tehdään ennen kuin kaihimuutos on täydellinen. Hoidon edellytyksenä on se, että silmänpohja on terve. Perinnöllinen katarakta voi esiintyä yhdessä PRA:n kanssa, yleensä PRA:han liittyy kuitenkin ns. toissijainen kaihi.

Breed Predispositions to Disease in Dogs and Cats -teoksen mukaan kiharoilla esiintyy kahta perinnölliseksi oletettua kaihityyppiä: Linssin etuosan kaihi (anterior cortical subcapsular) ilmenee 5-8 vuoden iässä ja on hitaasti etenevä. Toinen tyyppi on linssin takaosan kaihi (posterior subcapsular), joka ilmenee 2-4-vuotiailla ja on myöskin hitaasti etenevä.

Osa silmätarkastusmerkinnöistä johtuu ylimääräisistä ripsistä (distichiasis / ektooppinen cilium). Kennelliitto tallensi aiemmin yhteisellä nimikkeellä cilium aberrantia) ylimääräiset ripset, jotka tulevat ulos joko normaalin ripsirivin sisäpuolelta luomen reunasta (distichiasis) tai luomen sisäpinnalta (ektooppinen cilium). Caruncular trichiasis tarkoittaa silmän sisänurkan ihon karvoja, jotka kääntyvät sarveiskalvon sisänurkan päälle ärsyttäen silmää. Luomen reunasta kasvavat ripset voivat kaartua ulospäin normaalien ripsien tavoin tai ne kääntyvät sisäänpäin kohti sarveiskalvoa. Ripset voivat olla pehmeitä tai kovia. Etenkin luomen sisäpinnan läpi suoraan sarveiskalvoa vasten kasvava ripsi voi aiheuttaa sarveiskalvon vaurioitumisen. Tämä ilmenee silmän siristelynä ja ylimääräisenä kyynelvuotona. Silmän sarveiskalvon pinnalla 'uivat', pehmeät distichiasis-ripset eivät yleensä aiheuta oireita. Oireilevilta koirilta ripsiä voidaan poistaa nyppimällä, jolloin ne kasvavat uudestaan tai poistaa ne pysyvästi polttamalla tai leikkauksella. Vaiva on selvästi periytyvä, mutta periytymismekanismi ei ole tiedossa. Luokitellaan nykyään silmätarkastuksissa lieviin, kohtalaisiin ja vakaviin muotoihin.

PRA:sta, RD:stä, PHTVL/PHPV:stä ja PPM:sta on havaittu yksittäisiä tapauksia.

PRA eli etenevä verkkokalvon surkastuma tuhoaa silmän valoa aistivia soluja. Kyseessä on ryhmä sairauksia, jotka ovat eri geenien aiheuttamia. PRA:ta on montaa tyyppiä, eri rotujen PRA:t ovat erilaisia ja jopa samassa rodussa voi olla useita eri muotoja. PRA on löydetty yli 100 rodulla ja näistä ainakin 22:lla mutaatio on voitu paikallistaa. Yleisin periytymismekanismi on autosomaalinen resessiivinen.

Kliinisten oireiden ilmenemisikä ja eteneminen vaihtelevat liittyen PRA-muodon syntymekanismiin. Hyvin nuorella koiralla esiintyvä PRA:n muoto liittyy vääränlaiseen näköhermosolujen kehitykseen. Myöhemmällä iällä alkavassa PRA:ssa sen sijaan näköhermosolut kehittyvät normaalisti, mutta alkavat rappeutua.

Useimmissa PRA:n muodoissa koira muuttuu ensin hämärässä epävarmaksi ja pelokkaaksi. Tämä johtuu hämäränössä tärkeiden verkkokalvon sauvasolujen surkastumisesta. Myöhemmin koira sokeutuu kokonaan verkkokalvon tappisolujen surkastuessa. Silmäterä on laaja ja silmänpohjan lisääntynyt heijaste näkyy erityisen selvästi valon kohdistuessa laajentuneeseen mustuaiseen. PRA:han ei ole hoitoa, mutta tutussa ympäristössä sokeakin koira voi pärjätä erittäin hyvin. Kokeellisesti koirille on käytetty geeniterapiaa näköhermosolujen perinnöllisessä sairaudessa, jossa periyttävä geeni on tunnettu. Diagnoosi tehdään yleensä silmänpohjan oftalmoskooppisessa tutkimuksessa. Verkkokalvon sähköisessä tutkimuksessa (ERG) voidaan havaita muutoksia näköhermosoluissa jo ennen oftalmoskooppisessa tutkimuksessa nähtäviä selviä verkkokalvon rappeutumamuutoksia.

RD (retinan dysplasia eli verkkokalvon synnynnäinen kehityshäiriö) jaetaan kolmeen muotoon, multifokaaliin (MRD), geografiseen (GRD) ja totaaliseen (TRD). MRD:ssa verkkokalvolla näkyy yksittäisiä poimuja, jotka syntyvät verkkokalvon paikallisen virhekehityksen seurauksena. Poimujen määrä voi vaihdella. MRD ei vaikuta näkökykyyn. GRD:ssa verkkokalvo on väärin kehittynyt laajemmalla alueella, mikä voi vaikuttaa koiran näkökykyyn ja TRD:ssa verkkokalvo on kokonaan irtautunut, mikä aiheuttaa silmän täydellisen sokeuden. MRD-muutokset eivät pahene iän myötä, vaan saattavat pikemminkin osittain hävitä näkyvistä vanhemmiten. GRD:aan saattaa iän myötä liittyä paikallista verkkokalvon rappeumaa muutoksen alueella. Useilla roduilla RD:n on todettu periytyvän väistävasti. Eri RD-muotojen välistä geneettistä yhteyttä ei tunneta.

PHTVL/PHPV (persistent hyperplastic tunica vasculosa lentis/persistent hyperplastic primary vitreous) on kirjainlyhenne sairauksista, joissa linssin ja silmänpohjan välinen sikiöaikainen verisuoniverkosto ei surkastu normaalisti syntymän jälkeen. Löydös jaetaan vakavuudeltaan kuuteen asteeseen, joista aste 6 tarkoittaa sitä, että silmä on sokea. Lievimmässä asteessa (1) näkyy linssin takapinnalla ainoastaan pieniä pigmenttipisteitä, jotka eivät vaikuta näkökykyyn eivätkä muutokset pahene iän myötä. Vakavammassa asteissa muutokset voivat aiheuttaa linssin lisääntyvää samentumista.

PPM (persistent pupillary membranes) ovat synnynnäisiä sikiöaikaisten verisuonten ja kalvojen jäänteitä iiriksessä eli värikalvossa. Vakavimmat asteet, joissa jäänteet kiinnittyvät linssin etupinnalle ja/tai sarveiskalvon sisäpinnalle, voivat vaikuttaa näkökykyyn. Epäillään perinnölliseksi, synnynnäiseksi muutokseksi joillakin roduilla.

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	Tutkittu %	Terveitä	Terveitä %
2000	28	17	61 %	17	100 %
2001	38	23	61 %	22	96 %
2002	33	15	45 %	12	80 %
2003	49	21	43 %	19	90 %
2004	61	25	41 %	24	96 %
2005	55	24	44 %	21	88 %
2006	42	17	40 %	15	88 %
2007	79	38	48 %	35	92 %
2008	27	11	41 %	11	100 %
2009	56	16	29 %	16	100 %

Taulukko 9. Silmätarkastusten tilasto

Kyynärniveliä on kuvattu satunnaisesti, ja toistaiseksi ongelmia ei ole havaittu käytännössä eikä röntgenkuvin. Tämän vuoksi kyynärniveliä kuvausveloitusta ei ole sisällytetty rodun Pevisaan. Kennelliiton yleisen jalostusstrategian mukaisesti jalostuskäytön ulkopuolelle tulee jättää koirat, joiden kyynärniveliä kuvauslausunto on 3. Vuoden 1990 jälkeen kuvatuista koirista yksikään ei ole saanut lausuntoa 2 tai 3. Koska kiharakarvainen noutaja on isokokoinen ja nopeasti kasvava rotu, muutama olkanivelen OCD-tapaus on tiedossa.

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Kiharakarvainen noutaja on kaikkialla maailmassa harvinainen rotu, joten se ei juurikaan esiinny puhtasrotuisten koirien sairaustilastoissa. Seuraavia sairauksia tietojemme mukaan esiintyy rodussa.

Epilepsia

Idiopaattinen (itsesyntyinen, aito) epilepsia periytyy todennäköisesti useamman geenin säätelemänä. Epilepsia-kohtaukset ilmaantuvat tyypillisesti nuorena, koiran ollessa alle 3-vuotias. Oireet ovat usein rajuja, eikä lääkitys aina tehoa. Moni epileptikko on lopetettu 1-2 vuoden kuluessa kohtausten alkamisesta.

Epilepsia on toistuvia kohtauksia aiheuttava aivojen sähköisen toiminnan häiriö, joka on koiran yleisin neurologinen sairaus. Kohtauksien luonne vaihtelee ja koiralla voi olla tajunnan, motoriikan, sensorisen toiminnan, autonomisen hermoston ja/tai käyttäytymisen häiriöitä. Kohtauksen aikana koira voi olla tajuissaan tai tajuton. Jos koko koira kouristelee, puhutaan yleistyneestä kohtauksesta. Kohtaus voi esiintyä myös paikallisena, jolloin vain yksi lihasryhmä, esimerkiksi koiran raaja tai raajat kouristelevat. Paikallisalkuinen kohtaus voi

laajeta yleistyneeksi kohtaukseksi. Kohtauksen luonne riippuu purkauksen lähtöpaikasta aivoissa ja sen leviämisestä.

Samantyyppisiä kohtauksia voivat aiheuttaa myös muut sairaudet kuin epilepsia. Epilepsiadiagnoosi pohjautuu muiden sairauksien poissulkemiseen. Siksi koirasta otetaan virtsa- ja verinäytteitä ja tehdään neurologinen tutkimus. Jollei muuta selittävää syytä löydy, koira sairastaa epilepsiaa. Epilepsiaa ei voida parantaa, vaan koira tarvitsee lääkitystä koko loppuelämänsä ajan. Lääkityksen aloituspäätökseen vaikuttaa kohtauksien esiintymistiheys ja vakavuus. Lääkityksen avulla epilepsiakohtausten esiintymistä voidaan harventaa, kohtauksia lieventää ja niiden kestoa lyhentää. Joskus kohtaukset saadaan lääkityksellä kokonaan loppumaan.

Epilepsiatapauksia esiintyy rodussa kaikkialla maailmassa. Kiharakerhon jalostustoimikunta ylläpitää kansainvälistä, julkista listaa epileptistyyppisiä kohtauksia saaneista tai epilepsiaan sairastuneista koirista. Lista lähetetään sähköpostitse kaikille sitä haluaville harrastajille. Kesällä 2011 listalla on tiedot lähes 150 kiharakarvaisesta noutajasta eripuolilta maailmaa. Suomessa tietoon tulee 2-3 uutta tapausta vuosittain.

Epilepsia on merkittävä jalostuksessa huomioitava sairaus. Sen vastustaminen tosin on hankalaa, sillä periytymismallia ei tunneta. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen, eikä epilepsiaa tuottanutta yhdistelmää uusita. Sairaana koiran sisaruksien jalostuskäyttöä kannattaa harkita huolella, ja yhdistelmän toisen osapuolen lähisuvussa ei saa olla epilepsiaa.

Mahalaukun laajentuma ja kiertymä (GDV)

Mahalaukun laajentuma ja kiertymä on sekä nuorille että vanhoille kiharakarvaisille noutajille valitettavan yleinen kuolinsyy, sillä rotu on kookas ja syvärintainen. Jalostuksessa on kiinnitettävä huomiota rintakehän muotoon ja syvyyteen. Rintakehä ei saa olla liian kapea ja syvä. Valitettavasti mahalaukun kiertymästä kärsineiden koirien määrästä ei ole yksityiskohtaista, luotettavaa tietoa.

Laikuttainen kaljuuntuminen (follicular dysplasia)

Karvattomat alueet ovat tyypillisimmin kaulan alla, lavoissa, ristiselässä, takareisissä ja hännän päässä. Kaljuuntuminen alkaa 2-4 vuoden iässä. Kaljuuntuminen aiheutuu karvan murtumisesta tai katkeamisesta. Terveyskyselyn vastauksista lasketun arvion mukaan kaljuja kohtia on noin 15 % kiharakarvaisista noutajista. Koiria, joilla on kaljuja alueita, ei pitäisi käyttää jalostukseen, koska sairaudella on todennäköinen perinnöllinen tausta.

Kraniomandibulaarinen osteopatia

Alaleuan luuston kehityshäiriöitä on raportoitu rodussa ainakin Suomessa, Ruotsissa ja USA:ssa. Ongelman periytyvyys on epäselvä. Suomessa todetut tapaukset eivät ole olleet läheistä sukua keskenään. Kraniomandibulaarinen osteopatia ilmenee kasvavilla, nuorilla koirilla leukaperän luun paksuuntumisena ja kipuina. Osa sairastuneista on jouduttu lopettamaan. Hoitona käytetään kortisonia.

Glycogen storage disease (GSD), tyyppi IIIa

GSD on glykogeenin kertymä-sairaus, jonka seurauksena maksa toimii epänormaalisti ja koiran maksa-arvot kohoavat. Koirat sairastuvat nuorena. Oireina esiintyy muun muassa heikkoutta, eikä koira kestä rasi-tusta. Joitakin sairastuneita koi-ria on Usa:ssa, kantajia on tähän mennessä todettu Usa:n lisäksi Uudesta-Seelannista ja Suo-mesta. Sairaus on autosomali-

sesti ja resessiivisesti periytyvä, yhden geenin aiheuttama ominaisuus. Sen aiheuttavan mutaation tunnistamiseen on kehitetty geenitesti, jonka avulla voidaan välttää kahden kantajan parittaminen. Testattujen koirien omistajien toivotaan ilmoittavan koiransa tulokset kansainväliseen tietokantaan, jotta tie-to on myös muiden rodun harrastajien käytettävissä. Kiharakerho suosittelee jalostuskoirien geenitestaamista, mikäli niiden perimää ei tunneta sukutaulun perusteella.

Exercise induced collapse (EIC)

EIC-sairaat koirat sietävät vähäistä tai kohtalaista rasi-tusta, mutta raskas harjoittelu tai liikunta, johon yhdistyy äärimmäinen innostuneisuus, saa aikaan ensin heikkoutta ja sitten varsinaisen kohtauksen. Koirat sairastuvat nuorena ja tyypillisesti oireet vähenevät iän myötä. Tavallisesti koirat toipuvat kohtauk-sesta nopeasti rasi-tuksen päätyttyä, mutta labradorinnoutajissa on raportoitu jopa kuolemaan johtaneita EIC-tapauksia.

Ensimmäinen EIC-kohtauksen oire on keinahteleva tai väkinäinen askel. Ta-kajalat eivät pysty kantamaan painoa. Monet koirat jatkavat kohtauksesta huolimatta raahaten takaosaansa. Joillakin koirilla takaosan lyyhistyminen etenee etuosan voimattomuustilaan ja joskus kokonaisvaltaiseen liikuntaky-vttömyyteen. Tavallisesti kohtauksen saaneet koirat ovat täysin tajuissaan ja valppaina, edelleen yrittäen juosta tai noutaa. Suurin osa koirista palautuu nopeasti ja ne ovat normaaleja 5-25 minuutin kuluessa ilman jäljelle jäävää heikkoutta tai jäykkyyttä. Koirat eivät ole tuskissaan kohtauksen aikana tai toivuttuaan. Lihasten hierominen tai tunnustelu ei aiheuta kipua. Koirat eivät myöskään ole jäykkiä, kipeitä tai ontuvia toivuttuaan.

Perimältään sairaita koiria on Suomen lisäksi mm. Saksassa ja Yhdysvallois-sa. Toistaiseksi tuntemattomasta syystä vain pieni osa (n. 10 %) perimältään sairaista oireilee EIC:lle tyypillisin oirein. Sairaus on autosomalisesti ja reses-siivisesti periytyvä, yhden geenin aiheuttama ominaisuus. Sen aiheuttavan mutaation tunnistamiseen on kehitetty geenitesti.

Kiharakerho suosittelee jalostuskoirien geenitestaamista, mikäli niiden peri-mää ei tunneta sukutaulun perusteella. Testattujen koirien omistajien toivo-taan ilmoittavan koiransa tulokset kansainväliseen tietokantaan, jotta tieto on myös muiden rodun harrastajien käytettävissä.

Erilaiset kasvaimet ja syövät

Kiharakarvaisilla noutajilla on todennäköisesti kohonnut taipumus erilaisiin kasvainsairauksiin. Rodussa on raportoitu tapauksia jo hyvin nuorilla koirilla esiintyneistä kasvaimista / syövästä. Tavallisimmin syöpä diagnosoidaan vasta vanhemmalta koiralta, jota on mahdollisesti jo ehditty käyttää jalostukseen. Koiranetissä on kirjattuna kuolinsyy 69 kiharakarvaiselle noutajalle. Näistä 15 on kuollut tai lopetettu jonkin kasvainsairauden vuoksi. Syöpään sairastuneet koirat ovat olleet kuollessaan keskimäärin 8 vuoden ja 10 kuukauden ikäisiä.

Selkäsairaudet (spondyloosi ja sakraalistennoosi)

Kiharakarvaisella noutajalla suurikokoisena rotuna todetaan joskus röntgenkuvissa selkänikamien silloittumia. Niiden käytännön merkitys on vaihteleva.

Sesamluumurtumat (varpaiden nujuluitten murtumat)

Nujulumurtumat ovat ehkä yleisin syy nuorten kiharoiden eturaajojen ontumisiin. Osa oireilevista vaatii leikkaushoidon. Murtuneita sesameja todetaan sivulöydöksenä usein vanhemmilla koirilla. Niiden käytännön merkitystä ei ole selvitetty.

Äkilliset sydänkuolemat

Nuoret, alle 1-vuotiaat, koirat kuolevat äkillisesti ilman mitään edeltäviä oireita. Tapaukset ovat harvinaisia, mutta niitä on raportoitu satunnaisesti. Ruumiinavauksissa ei ole pystytty määrittelemään, mikä sairaus on kyseessä.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Koirien määrä
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	11 vuotta 7 kuukautta	21
Kasvainsairaudet, syöpä	8 vuotta 10 kuukautta	19
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	10 vuotta 1 kuukautta	13
Hermostollinen sairaus	4 vuotta 9 kuukautta	5
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	3 vuotta 7 kuukautta	6
Luusto- ja nivelsairaus	7 vuotta 6 kuukautta	6
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	9 vuotta 11 kuukautta	3
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	2 vuotta 6 kuukautta	2
Sydänsairaus	5 vuotta 9 kuukautta	2
Tapaturma tai liikennevahinko	1 vuotta 2 kuukautta	2
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	8 vuotta 4 kuukautta	3
Immunologinen sairaus	7 vuotta 10 kuukautta	1
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	11 vuotta 8 kuukautta	1
Muu sairaus, jota ei ole listalla	6 vuotta 2 kuukautta	3
Selkäsairaus	9 vuotta 7 kuukautta	1
Synnytysvaikeus	9 vuotta 0 kuukautta	1
Kaikki yhteensä	8 vuotta 7 kuukautta	89

Taulukko 10. Kiharakarvaisten noutajien kuolinsyyt ja -iät Koiranetin mukaan. (Taulukko päivitetty 27.1.2013.)

Lisäksi terveystarkastuksen kautta on saatu tietoon 34 muun kiharakarvaisen noutajan ikä niiden kuollessa. Näiden koirien tietoja ei ole kirjattu Koiranetiin. Terveystarkastuksen mukaan laskettuna keskimääräinen kuolinikä on 9 vuotta 1 kuukausi.

4.3.4 Lisääntyminen

Terveystarkastuksen ja epävirallisten kasvattajilta saatujen tietojen mukaan kiharakarvanartut synnyttävät yleensä ongelmitta ja hoitavat pentuja hyvin. Kiharakerhon terveystarkastuksen vastauksissa on raportoitu kolme keisarinleikkausta.

Englantilaisen Animal Health Trustin julkaiseman tutkimuksen mukaan kaikki kyselyyn vastanneet kiharakarvaiset noutajat synnyttivät pentueensa normaalisti. Keisarinleikkausta ei tarvittu yhdessäkään synnytyksessä.

Tutkimukseen osallistui 21 kiharakarvaista noutajaa 13 eri omistajalta. Yhteensä niillä oli ollut 28 pentuetta.

Kasvattajilta saatujen epävirallisten tietojen perusteella arvioituna reilussa kolmanneksessa astutuksista narttu ei tiinehdy eli lähes kaksi kolmesta astutuksesta tai siemennyksestä johtaa pentujen syntymiseen.

Viime vuosina on tullut esiin useampia tapauksia, joissa aikaisemmin lisääntymiskykyiseksi todettu uros on havaittu keski-ikässä (3-7-vuotiaana) steriiliksi

tai ainakin sen spermanlaatu on selvästi heikentynyt. Oletettua syytä ei osata sanoa. Kiharakerhon jalostustoimikunta seuraa tilannetta.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Rotumääritelmän mukainen kiharakarvainen noutaja on ulkomuodoltaan liioittelematon koira, jossa ei ole karvapeitettä lukuun ottamatta äärimmäisiä piirteitä. Suuri koko ja raskas rakenne altistaa nivelongelmille.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä hyvinvointi- ja terveysongelmista

Vaikka yksittäiset kiharakarvaiset noutajat elävät jopa 14-vuotiaiksi, rodun keskimääräinen elinikä, 8-9 vuotta, on melko alhainen.

Epilepsia on merkittävä jalostuksessa huomioitava sairaus. Sen vastustaminen on hankalaa, sillä periytymistapaa ei tunneta varmasti.

Kiharakarvaisen noutajan Pevisa-ohjelma edellyttää, että pentujen vanhemmista tulee olla lonkkakuvauslausunto ja voimassaoleva silmätarkastuslausunto. Silmätarkastuslausunto ei saa olla 24 kuukautta vanhempi. Tilanne on melko hyvä lonkkanivelen kasvuhäiriön ja silmäsairauksien suhteen, mutta silti tutkimuspakko halutaan säilyttää tiedonkeruun varmistamiseksi jatkossakin.

4.4 Ulkomuoto

Kiharakarvainen noutaja on rakenteeltaan peruskoira, jossa ei ole juurikaan liioiteltuja piirteitä. Rodun erikoisin ja tärkein tunnusmerkki on sen kihara karva. Nykyiset suomalaiset kiharat vastaavat hyvin rotumääritelmää ja ovat korkeatasoisia.

Rotu on hyvin vanha, eikä se ole juurikaan muuttunut. Vanhoissa maalauksissa kuvatut kiharat tunnistaisi helposti nykypäivänäkin rodun edustajiksi ja useat niistä jopa menestyisivät näyttelykehissä.

Suomalaisten kiharoiden koko vaihtelee jonkin verran. Osa koirista on isoja, jotkut taas ovat liian pieniä. Vaikka kiharakarvainen on noutajista suurin, ei koko saa kasvaa liian isoksi. Äärimmäisen raskas koira ei jaksu työskennellä vaikeassa maastossa siltä vaadittavia aikoja.

Iso osa kiharakarvaisista noutajista käy elämänsä aikana ainakin kerran näyttelyssä. Vuonna 2000-2009 syntyneistä koirista (468 rekisteröityä kihara) 64

% (300 koiraa) on palkittu näyttelyissä. 223 koiraa on palkittu vähintään laatu-arvosanalla ”erinomainen”. Voi siis sanoa, että lähes puolet (48 %) rekisteröidyistä kiharakarvaisista noutajista on ulkomuodoltaan erinomaisia. Sertifiikaatilla on palkittu 195 koiraa ja 63 koiraa on valmistunut muotovalioiksi. Kansainvälisiä muotovalioita (C.I.B) vuosina 2000-2009 syntyneissä on 29.

5 YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TO- TEUTUMISESTA

Edellisen voimassaolokauden jalostuksen tavoiteohjelma painotti erityisesti monimuotoisuuden vaalimista. Sama tavoite on keskeinen myös nykyisessä tavoiteohjelmassa. Yksittäisillä koirilla, erityisesti nartuilla, on enemmän jälkeläisiä kuin

Kihara-lehdessä on ollut keskimäärin 2-3 kertaa vuodessa jalostus- ja terveysaiheisia artikkeleja. Lehtiartikkelit ovat käsitelleet mm. ajankohtaisia tai kiharakarvaisille noutajille tyypillisiä sairauksia. Vuosittain julkaistavassa tuloskirjassa on julkaistu terveys- ja jalostustilastoja KoiraNettiä apuna käyttäen. Koekäynneistä olisi voinut olla enemmän kirjoituksia, mutta jokainen harrastaja voi tarkastella koekäyntejä KoiraNetin tilastojen avulla. Täytyy myös muistaa, että jalostus- ja lehtitoimikunnalla on rajalliset resurssit.

Erikoisnäyttelyn tuomareiksi on kutsuttu kokeneita tuomareita eri maista. Pääasiassa he ovat arvostelleet ensimmäistä kertaa Suomessa, joten heidän kutsumistaan voidaan senkin vuoksi pitää mielekkäänä. Erityisesti erikoisnäyttelyiden tuomareilta toivotaan tarkkoja, kuvailevia arvosteluja koirista, jotta jalostustoimikunta saa yksittäisten koirien ulkomuodosta mahdollisimman tarkkoja kuvauksia.

Vuosittain on järjestetty Kiharamestaruus, jonka Kiharakerho on useimmiten järjestänyt itse. Voittaja eli Kiharamestari on viime vuosina löytynyt aina voittajaluokasta. Sen saa määrätystä kokeesta paras voittajaluokan koira. Mikäli kyseisessä kokeessa kukaan voittajaluokan kiharakarvaisista noutajista ei saa tulosta, Kiharamestarin arvon saa paras AVO1-tuloksen saanut koira.

Vuonna 2005 oli tarkoitus järjestää luonnetesti Kiharaleirillä, mutta leiripaikka asetti rajoituksia sen järjestämiselle. Luonnetesti pidettiin erikseen syksyllä. Erikoisnäyttely ja Kiharamestaruus pidettiin suunnitelmien mukaan. Lisäksi kiharaleirin yhteydessä järjestettiin taipumuskoee sekä mittaus ja punnitus, josta julkaistiin yhteenveto.

Vuoden 2006 suurimmat tapahtumat Kiharaleirin ohella olivat erikoisnäyttely ja kiharamestaruus. Yhteenveto terveystarkastusten vastauksista ei valmistunut odotetusti. Syynä olivat pääosin resurssit, mutta myös toive saada lisää vastauksia. Myöskään uutta kyselyä, jossa kerättäisiin tietoa kiharakarvaisen noutajien eliniästä ja kuolinsyystä, ei aloitettu. Todettiin, että olisi tärkeämpää saada lisää vastauksia terveystarkastukseen. Siinäkin siis kysytään em. asioita.

Useita suomalaisia osallistui kiharoiden maailmanseminaariin Ruotsissa. Vuonna 2006 kerättiin ensimmäisen kerran tietoja epileptisiä ja sen tyyppisiä kohtauksia saavista kiharakarvaisista noutajista. Pevisaa päätettiin jatkaa samanlaisena kuin ennenkin eli vanhemmilla pitää olla lonkka- ja silmälausunto.

Erikoisnäyttely 2007 pidettiin perinteisesti Kiharaleirin yhteydessä. Kiharamestaruuden lisäksi ei ollut muita nou/nome-kokeita. Nettisivuille ilmestyi urostiedustelulomake. Jalostustoimikunta koosti yhteenvedon terveystarkastuksen tuloksista. Kiharaleirin yhteydessä kerättiin ensimmäisen kerran verinäytteitä Hannes Lohen geenitutkimuksia varten. Verinäytteitä saatiin yhteensä 52 kiharasta.

Vuoden 2008 erikoisnäyttely keräsi ennätysmäärän kiharaita myös ulkomailta. Kiharamestaruus oli vuoden 2008 ainoa nou/nome-koee, mutta kiharakarvaiset noutajat osallistuivat muiden järjestöjen kokosiin. Kiharakerho ei osallistunut Englannin kiharakerhon 50-vuotisjuhlallisuuksiin, joita ei sanottavasti vietetty. Ruotsin maailmanvoittajanäyttelyn yhteydessä useamman maan kiharakarvaisten noutajien jalostustoimikunnan tai vastaavan edustajat kokoontuivat keskustelemaan rodun tilanteesta ja tulevaisuudesta. Yhdeksi tavoitteeksi asetettiin avoimuus ja tiedottaminen.

Sekä vuonna 2009 ja 2010 Kiharakerho järjesti Kiharamestaruuden lisäksi taipumuskokeen sekä noutajien metsästyskokeen (nome-b) alokasluokan kokeen. Kiharakerho järjesti vuonna 2009 ensimmäisen kerran MH-luonnekuvauksen, johon osallistui 15 kiharakarvaista noutajaa. Rodunomaisien kokeiden sekä luonnetestien ja MH-luonnekuvausten ansiosta on saatu kaivattua tietoa luonteesta. Kiharakerho on järjestänyt useamman kiharaleirin yhteydessä EIC- ja GSD-testin näyteenottomahdollisuuden. Hannes Lohen

geenitutkimuksia varten kerättiin verinäytteitä myös kesällä 2009. Epilepsialistaa päivitettiin useamman kerran vuosittain.

Kiharakerho järjesti vuosittain yhden tai useamman koulutuspäivän sekä pienimuotoisia kiharatreffejä. Kiharakarvaisen omistajan oli mahdollista saada perehdytystä rodunomaisiin kokeisiin myös kiharaleirin aikana pidetyissä koulutuksissa. Kiharakerhon jäsenet osallistuivat lisäksi Suomen Noutajakoira järjestön paikallisyhdistysten koulutuksiin. Kerhon toimihenkilöitä koulutettiin tarpeen mukaan, ja he puolestaan jakoivat tietoa jäsenistölle.

Kaiken kaikkiaan suunnitellut toimenpiteet on toteutettu varsin hyvin. Jotkut toimenpiteet ja tapahtumat ovat tapahtuneet viiveellä tai niitä ei ole ollut mahdollista toteuttaa Kiharakerhosta riippumattomista syistä. Näyttely- ja koemenestysten perusteella voidaan sanoa, että suomalaisen kiharakarvaisen noutajan tila sekä ulkomuodollisesti että käyttöominaisuuksiltaan on hyvä. Ne menestyivät melko hyvin ulkomaalaisiin kilpailijoihin nähden.

6 JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Pienen populaatiokoon vuoksi kiharakarvaisten noutajien jalostuksen tärkein tavoite on rodun perinnöllisen monimuotoisuuden turvaaminen. Tavoitteena on pitää yksittäisten koirien jälkeläismäärät maltillisina ja käyttää jalostukseen mahdollisimman monia eri sukuisia koiria. Monimuotoisuuden ja rodun elinvoimaisuuden turvaamiseksi harkitut roturisteytykset ovat mahdollisia.

Rodun käyttötarkoitus pysynee tulevaisuudessakin ennallaan. Osa koirista toimii jatkossakin alkupe-
räisessä työssään noutajina, mutta niidenkin ”siviili-
lityö” on toimia ihmisen seuralaisina. Rotujärjestö
toivoo, että rodun profiilia monipuolisena harras-
tuskoirana pystytään entisestään vahvistamaan.

Rodun korkean laadun vuoksi nykypäivän ja tule-
vaisuuden jalostajien tavoitteena tulee olla rodun
säilyttäminen nykyisessä muodossaan. Rotua ei
saa jakaa erillisiin näyttö- ja käyttö- tai metsästys-
linjoihin vaan ulkomuodoiltaan rotumääritelmän
mukaisen koiran tulee olla toimiva sekä päinvas-
toin.

Terveystilannetta tulee seurata jatkuvasti, jotta tällä hetkellä rodussa jo olevat tai vielä tuntemattomat perinnölliset sairaudet eivät pääse leviämään populaa-
tiossa.

Kiharakarvaisen noutajan ulkonäkö pyritään säilyttämään mahdollisimman tarkoin rotumääritelmää vastaavana. Koiran tulee olla elegantti eikä se suu-
resta koostaan huolimatta saa olla raskas.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Jalostukseen soveltuvat koirat ovat rodunomaisia sekä ulkomuodoltaan että käyttäytymiseltään, eikä niillä ole arkipäivää haittaavia vikoja tai ominaisuuksia. Koska kiharakarvaisten noutajien rodunjalostuksessa painotetaan monimuotoisuuden säilyttämistä, jalostuskoirat saavat olla koiran hyvinvoinnille pienimerkityksisissä ominaisuuksissa rodun keskitasoa heikompia, mikäli ne muilta ominaisuuksiltaan ovat rodun keskitasoa tai sitä parempia. Jalostuskoirilla ei kuitenkaan saa olla niiden elämänlaatua heikentäviä sairauksia, eikä jokapäiväistä elämää hankaloittavia ja hyvinvointia alentavia luonneominaisuuksia, kuten arkuutta tai aggressiivisuutta.

Jalostukseen käytettävän koiran suositellaan olevan iältään vähintään 2-vuotias, mielellään tätä vanhempi, jotta sen ja sen sukulaisten ominaisuuksista saadaan mahdollisimman varmaa tietoa jalostusta varten.

Yksittäisten koirien jälkeläismääriä seurataan, ne eivät saa kasvaa liian suuriksi eli eivät saa ylittää 5 prosenttia 4 vuoden rekisteröintimääristä. Koska viiden prosentin kiintiö rekisteröinneistä ylittyy helposti nykyisen kokoisessa populaatiossa, tulee myös narttujen käyttöä seurata. Liikakäytön rajana kiharakarvaisilla noutajilla voidaan pitää 9 pentua. Tärkeää olisi myös saada eri sukuisia jalostuskoiria kantaan esimerkiksi tuontien avulla.

Jalostukseen käytettävien koirien tulee olla lonkkakuvattuja, eikä silmätarkastuslausunto saa olla 24 kuukautta vanhempi. Nykyinen Koirarekisteriohje rajaa jalostusstrategian mukaisesti E-lonkkaiset ja kyynärtuloksen 3 saaneet koirat pois jalostuksesta.

Epilepsia on merkittävä jalostuksessa huomioitava sairaus. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen, eikä epilepsiaa tuottanutta yhdistelmää uusita. Sairaana koiran sisaruksien jalostuskäyttöä kannattaa harkita huolella, ja yhdistelmän toisen osapuolen lähisuvussa ei saa olla epilepsiaa.

Jalostustavoitteiden toteutumisen tukemiseksi suositellaan jalostuskoirille myös kahta näyttelykäyntiä ja osallistumista taipumuskokeeseen. Hyödyllistä lisätietoa koirien luonteesta saadaan MH-luonnekuvauksista ja luonnetesteistä. Lisäksi suositellaan GSD- ja EIC-testausta, mikäli jalostuskoirien perimää ei pystytä pääättelemään sukutaulusta.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Päästäkseen jalostustavoitteisiinsa Kiharakerho antaa rodun kasvattajille jalostusneuvontaa ja ohjaa tarvittaessa lisätiedon pariin. Käytännössä jalostusneuvonta tarkoittaa muun muassa kasvattajapäiviä ja urostiedusteluihin vastaamista, tosin kasvattajat kysyvät mielipidettä urosvaihtoehdoista jalostustoimikunnalta vain harvoin. Jalostustoimikunta tiedottaa jalostusasioista muun

muassa kirjoittamalla artikkeleita yhdistyksen lehteen ja internet-sivuille sekä pitämällä henkilökohtaisesti yhteyttä kasvattajiin näiden osoittaessa kiinnostusta siihen. Jalostustoimikunta toimittaa vuosittain tuloskirjan.

Rotujärjestö seuraa jatkuvasti koirien terveystilannetta. Ilmenevien sairauksien leviäminen kannassa pyritään pysäyttämään ennen niiden muuttumista ongelmaksi. Tämän vuoksi myös niiden sairauksien, joita ei ole pystytty osoittamaan suoranaisesti periytyviksi tai joiden periytymistapaa ei tunneta, esiintymistä seurataan jatkuvasti. Niihin suhtaudutaan vakavuudella, mikäli kannassa esiintyy jostakin tietyistä sairauksista useampia yksittäistapauksia.

Pevisa-ohjelman avulla kartoitetaan lonkkanivelen kasvuhäiriön ja silmäsauroksien esiintymistä. Kuvattujen koirien osuus tulisi pitää vähintään nykyisellä tasolla.

Koirien omistajia kannustetaan ilmoittamaan koirien terveydellisistä ongelmista. Sairauksista, niiden syistä, hoidosta ja ehkäisemisestä käydään avointa keskustelua. Terveysongelmien lisäksi avoimuus ja kasvattajien välinen yhteistyö ovat avaintekijöitä vaalittaessa hyvää luonnetta ja käyttöominaisuuksia. Jalostustoimikunta ylläpitää listaa epilepsiaa sairastavista ja epileptisyyppisiä kohtauksia saaneista koirista. Lista on julkinen, ja jokainen kiinnostunut voi tilata sen jalostustoimikunnalta omaan sähköpostiinsa. Jalostustoimikunnalta saa apua koirien GSD- ja EIC-testitulosten ilmoittamiseen kansainvälisiin tietokantoihin.

Kiharaleirin yhteydessä järjestetään vuosittain GSD- ja EIC-näytteenotto.

Lisäksi koirista kerätään muutaman vuoden välein näytteitä Hannes Lohen tutkimusryhmälle. Näytteiden keräyksen tavoitteena on varmistua siitä, että tutkimusryhmällä on tulevaisuudessa käytössä kattavasti kiharakarvaisten noutajien näytteitä mikäli he ryhtyvät tekemään tutkimusta kiharakarvaisia noutajia vaivaavien ongelmien parissa. Epilepsiaa sairastavien koirien näytteenottoa tuetaan enintään 30 eurolla, mikäli koirasta toimitetaan eläinlääkärin ottama näyte Hannes Lohen tutkimusryhmälle.

Kiharakerho ohjaa koirien omistajia harrastamaan koiriensa kanssa eri lajeja, jotta näyttelyiden ja eri koelajien harrastamisen aktiivisuus säilyisi vähintään nykyisellä tasolla. Ohjausta ja koulutusta annetaan kiharaleirillä, joka järjestetään vuosittain. Lisäksi kerho järjestää erillisiä koulutusviikonloppuja eri lajeissa, muun muassa noutajien metsästyskokeisiin tähtäville koirakoille. Koe- ja näyttelytulokset antavat informaatiota niihin osallistuvista koirista sekä niiden vanhempien jalostusarvosta ja ne julkaistaan yhdistyksen kotisivuilla nopeasti tapahtumien jälkeen. Yhdistys järjestää vuosittain vähintään yhden nome-kokeen, toko-kokeen ja mejä-

kokeen. Lisäksi yhdistys järjestää säännöllisesti MH-luonnekuvauksia sekä luonnetestejä ja kouluttaa toimihenkilöitä eri lajien koetoimitsijoiksi ja koulutusohjaajiksi.

Rotujärjestö on mukana ulkomuototuomareiden koulutuksessa. Kiharakarvaisilla noutajilla on tällä hetkellä kaksi kasvattajatuomaria.

Pentuvälittäjän tehtävänä on kertoa toteutuneista astutuksista sekä syntyneistä pennuista rodusta kiinnostuneille. Hän myös jakaa yhdessä muiden toimihenkilöiden kanssa informaatiota rodusta. Kiharakarvaisen noutajan profiilia harrastuskoirana pyritään nostamaan. Tätä kautta aktiiviset harrastajat kiinnostuvat rodusta. He ovat ihmisiä, jotka osaavat vaatia pentunsa vanhemmilta koe- ja näyttelytuloksia tai muuten haluavat vakuuttua niiden laadusta.

Pentuvälitykseen otetaan kaikki kiharapentueet, joiden kasvattaja on Kiharakerhon jäsen ja on maksanut pentuvälitysmaksun.

Kansainvälinen yhteistyö on rodussa tiivistä. Neljän-viiden vuoden välein järjestetään niin sanottu Curly World Seminar maassa, jossa on aktiivista kiharaharrastusta. Ensimmäinen maailmanseminaari järjestettiin Suomessa vuonna 1998, seuraavat Hollannissa vuonna 2002, Ruotsissa 2006 ja Iso-Britanniassa 2010. Seuraava seminaari pidetään vuonna 2014 jälleen Suomessa. Osallistujia seminaareissa on eri puolilta maailmaa, Yhdysvalloista ja Australiasta saakka. Seminaarit luovat puitteen kasvattajien ja harrastajien tapaamisille sekä informaation vaihtamiselle. Tapahtumissa järjestetään myös aina erilaisia käyttökokeita sekä näyttelyjä ja luentoja.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Kiharakarvaisten noutajien populaatio on sekä lukumääräisesti että geneettisesti pieni maailmanlaajuisesti. Jalostuspohjan liiallinen kaventuminen on tulevaisuudessa uhka kiharakarvaiselle noutajalle. Riski vältetään säilyttämällä useita eri sukuja ja käyttämällä koiria monipuolisesti jalostukseen. Lisäksi mahdollisuuksien mukaan tulisi tuoda eri sukuisia koiria ulkomailta. Mikäli rotu jakautuisi erillisiin käyttö- ja näyttelylinjoihin geenipooli kapenisi entisestään. Harkittujen roturisteytysten avulla rotuun on mahdollista saada monimuotoisuutta. Pienestä jalostuspohjasta seuraa geneettisen vaihtelun kaventumista ja sitä kautta mahdollisesti elinvoiman laskua ja perinnöllisiä sairauksia.

Erilaisten sairauksien lisääntyminen on myös uhka rodulle. Tähän varaudutaan seuraamalla tilannetta jatkuvasti. Tämä vältetään karsimalla sairaat yksilöt (ja varmat kantajat) pois jalostuksesta. Lisäksi rotujärjestö pyrkii luomaan avoimen ilmapiirin, jossa tiedotetaan sairauksista ja sairastuneista yksilöistä mahdollisimman hyvin.

Kiharakarvaiset ovat todellisia dual purpose -koiria. Kauniit, näyttelyissä menestyvät koirat ovat tavallisesti myös hyväluonteisia ja toimivia harrastus- sekä metsästyskoirina. Rodun erikoinen ulkonäkö karkottaa ihmisiä, jotka muuten saattaisivat olla potentiaalisia kiharan omistajia. Toisaalta ulkonäkö saattaa vetää puoleensa erikoisuuden tavoittelijoita. Tavallisimmin ihmiset, jotka

hankkivat koirakseen kiharakarvaisen noutajan, ovat valistuneita koiran ostajia. Monesti he ovat jo koiraharrastajia ennestään, sillä rotu on ”suurelle yleisölle” melko tuntematon.

Kiharakerho on toimiva, vaikkakin pieni, rotua harrastava yhdistys. Kiharakerhon jäsenmäärä on pysynyt samalla tasolla useita vuosia. Tämä tarkoittaa sitä, että uusia aktiivisia jäseniä ei liity mukaan toimintaan tai vanhoja poistuu saman verran kuin uusia saadaan mukaan. Kokeneet rodun harrastajat ottavat uudet aktiivit mukaan toimintaan ja opastavat heitä. Harrastajien kesken ei ole syntynyt ”kuppikuntia”.

Kiharoiden rotujärjestön Suomen Noutajakoiraajärjestön merkityksen kutistuminen voisi olla haitallista rodulle. Tällä hetkellä SNJ:llä on kattava paikallisyhdistysverkosto, joka järjestää koulutuksia eri puolella Suomea. Tähän Kiharakerholla ei pienenä yhdistyksenä ole mahdollisuuksia.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Jalostustoimikunta kirjoittaa vuosittain yhteenvedon jalostukseen käytetyistä koirista, rodun terveystilanteesta ja koe- sekä näyttelykäynneistä. Mahdollisuuksien mukaan pyritään myös kirjoittamaan jalostusaiheisia artikkeleja Kihara-lehteen tai lainaamaan rodulle hyödyllisiä artikkeleja muiden rotujärjestöjen lehdistä.

Erikoisnäyttelyihin pyritään saamaan tuomareiksi rodun asiantuntijoita, joita muuten ei ehkä saada Suomeen arvostelemaan rotua. Erityisesti erikoisnäyttelyiden tuomareilta toivotaan tarkkoja, kuvailevia arvosteluja koirista, jotta jalostustoimikunta saa yksittäisten koirien ulkomuodosta mahdollisimman tarkkoja kuvauksia.

Vuosittain jaetaan noutajien metsästyskokeissa Kiharamestarin arvonimi. Sen saa määrätystä kokeesta paras voittajaluokan koira. Mikäli kyseisessä kokeessa kukaan voittajaluokan kiharakarvaisista noutajista ei saa tulosta, kiharamestarin arvon saa paras AVO1-tuloksen saanut koira. Mikäli yhdistyksellä ei ole mahdollisuutta järjestää mestaruuskoe yksin, se pyritään tekemään yhteistyössä jonkin paikallisen noutajakoiraajärjestöksen kanssa. Kiharamestaruuskokeessa jaetaan myös muita kiertopalkintoja eri luokkien koirille. Lisäksi Kiharakerho järjestää vuosittain noutajien taipumuskokeen sekä MH-luonnekuvauksen.

2012

Kiharaleiri

Erikoisnäyttely

Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe

Taipumuskoe
Working test
Toko-mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
Osallistutaan pohjoismaiseen kasvattajatapaamiseen Ruotsissa
Uudistetaan terveystarkastus
Epilepsialistan päivitys
GSD- ja EIC-näytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä
Selvitetään rahoituksen järjestämistä haplotyyppitutkimukseen

2013

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe)
Taipumuskoe
Working test
MH-luonnekuvaus
Toko-mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
Epilepsialistan päivitys
GSD- ja EIC-näytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä
DNA-näytteiden keruu kiharaleirillä Hannes Lohen tutkimusryhmälle

2014

Kiharoiden maailmanseminaari Suomessa (sis. erikoisnäyttely, nou / nome-kokeen)
Pevisa-ohjelman käsittely vuosikokouksessa (ohjelma voimassa vuoden 2016 loppuun saakka)
Toko-mestaruus
Mejä-mestaruus
MH-luonnekuvaus
Epilepsialistan päivitys
GSD- ja EIC-näytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä
DNA-näytteiden keruu maailmanseminaarissa Hannes Lohen tutkimusryhmälle

2015

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe)
Taipumuskoe
Toko-mestaruus
Mejä-mestaruus
MH-luonnekuvaus
Epilepsialistan päivitys
GSD- ja EIC-näytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä

2016

Kiharaleiri

Erikoisnäyttely

Kiharamestaruus (nome-koe)

Toko-mestaruus

Mejä-mestaruus

MH-luonnekuvaus

7 LÄHTEET

Ackerman, L. 1999. The Genetic Connection. A Guide to Health Problems in Purebred Dogs. AAHA Press. 278 s.

Avelsdata <http://kennet.skk.se/avelldata/> linkki tarkistettu 18.7.2011

Bucksch, A. & Lindberg, S. 2002. Retrieveravel i Sverige. Examensarbete 231. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Cunningham JG, Farnbach GC. 1988. Inheritance and Idiopathic Epilepsy. Journal of Small Animal Practice 24: 421-424.

Curly Coated Retriever Avelskonferens 20-21.10.2001. Ruotsi.

Gough, A, Thomas, A. 2004. Breed Predispositions to Disease in Dogs and Cats. Blackwell Publishing. 240 s.

Hess, Milan – Illukka, Tiina. Henkilökohtainen tiedonanto. 2004

Hirvonen, J. 1998. Curly History in Finland. Handbook of Curly World Seminar '98. Multiprint. Oulu. 120 s.

Hunddata <http://kennet.skk.se/hunddata/> linkki tarkistettu 18.7.2011

Juga, J ym. 1999. Kotieläinjalostus. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä. 294 s.

Nicholls, A. 2001. The Curly Coated Retriever. River Media Services Limited. Hereford. 268 s.

Karlström G & Ericsson Millan. 2006 World Curly Seminar 2006. The Swedish Curly Coated Retriever Club. 202 s.

Lennon, J B. 1998. The First Curly Coated Retriever Book of Champions 1860-1997. Bernard Kaymar Ltd. Lancashire. 314 s.

Leunissen-Rooseboom, J & Russell A. 2002 The World of Curly Coated Retrievers. Commissie Curly Coated Retrievers of the Flatcoated Retriever Club (the Netherlands). 163 s.

Luonnetestitietokanta <http://www.dogsports-online.com/lte/> linkki tarkastettu 17.7.2011

Rasdata Curly Data <http://www.rasdata.nu/curly/> linkki tarkastettu 19.7.2011

Svartberg, K. 2005. A comparison of behaviour in test and in everyday life: evidence of three consistent boldness-related personality traits in dogs. Applied Animal Behaviour Science 91: 103-128.

Svartberg, K. 2006. Breed-typical behaviour in dogs - Historical remnants or recent constructs? Applied Animal Behaviour Science 96: 293-313.

Svenska Curly Klubben: Hälsoenkät curly coated retriever.

Swenson, L. Hur använder vi våra avelsdjur? Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionen för husdjursförädling och sjukdomsgenetik.

Taylor, S. M. 2008. Exercise Induced Collapse in Labrador Retrievers
<http://www.flairfor.com/exerciseinducedcollapse.html> linkki tarkastettu 17.2.2013

Vihi 1/2004 (epilepsiaerikoisnumero)

Suomen Kennelliiton mallitekstit (linkit tarkistettu 18.7.2011)

Tehollinen populaatiokoko

http://www.kennelliitto.fi/Fl/jalostusjakasvatus/artikkelit/tehollinen_populaatiokoko.htm

Perimän monimuotoisuus ja jalostuspohja

<http://www.kennelliitto.fi/Fl/jalostusjakasvatus/artikkelit/monimuotoisuus.htm>

Suksiitos

<http://www.kennelliitto.fi/Fl/jalostusjakasvatus/artikkelit/suksiitos.htm>

Koiran lonkkanivelen kasvuhäiriö

<http://www.kennelliitto.fi/Fl/jalostusjakasvatus/artikkelit/lonkkanivel.htm>

Yleisimmät perinnölliset silmäsairaudet

<http://www.kennelliitto.fi/Fl/jalostusjakasvatus/artikkelit/Silm.sairauksista.htm>

8 LIITTEET

Rotumääritelmä